

HRVATSKI PUT U EUROPSKU UNIJU

Basa, Anita

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Šibenik University of Applied Sciences / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:511871>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL UPRAVNIH STUDIJA
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Anita Basa

HRVATSKI PUT U EUROPSKU UNIJU

Diplomski rad

Šibenik, 2024.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
ODJEL UPRAVNIH STUDIJA
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

HRVATSKI PUT U EUROPSKU UNIJU

Diplomski rad

Kolegij: Europske integracije i institucije Europske unije

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof.

Studentica: Anita Basa

Matični broj studenta: 1219050340/177342202

Šibenik, 12.rujna 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Anita Ivandić, studentica Veleučilišta u Šibeniku, OIB 77300966868 izjavljujem pod materijalnom i kaznenom odgovornošću i svojim potpisom potvrđujem da je moj završni rad na specijalističkom diploskom stručnom studiju Upravni studij pod naslovom: Republika Hrvatska na putu u Europsku uniju isključivo rezultat mog vlastitog rad koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Šibeniku, 12. rujna 2024.

Student:

Veleučilište u Šibeniku

Diplomski rad

Odjel Upravnih studija

Stručni diplomski studij Upravni studij

HRVATSKI PUT U EUROPSKU UNIJU

ANITA BASA

Rovanjska, Put Vlačine 7

aivanic@vus.hr

SAŽETAK RADA

Ovaj diplomski rad bavi se analizom puta Republike Hrvatske prema članstvu u Europskoj uniji, od prvih koraka nakon stjecanja neovisnosti do konačnog ulaska u EU 1. srpnja 2013. godine. Proces pristupanja bio je složen i dugotrajan, obuhvaćajući političke, ekonomske i pravne reforme koje su bile nužne za ispunjenje kriterija za članstvo u Europskoj uniji. Cilj rada je istražiti ključne faze procesa pristupanja, uključujući potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, stjecanje statusa kandidata, pregovarački proces te izazove s kojima se Hrvatska suočavala tijekom tog razdoblja. Rad se temelji na analizi relevantnih zakonskih dokumenata, izvještaja Europske komisije, kao i literature koja pokriva europske integracije i pristupanje Hrvatske EU-u. Analizirani su i učinci članstva na hrvatsko društvo i gospodarstvo. Rezultati istraživanja pokazuju da je proces pristupanja Europskoj uniji donio značajne promjene u hrvatskom društvu i pravnom sustavu, uključujući povećanje transparentnosti, jačanje vladavine prava te ekonomski rast zahvaljujući pristupu jedinstvenom tržištu EU-a i fondovima Unije. No, također su identificirani izazovi koji su se pojavili tijekom i nakon procesa pristupanja, poput potrebe za daljnjim reformama i prilagodbama.

45 stranica / 3 slike / 0 tablica / 24 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: digitalnom repozitoriju Knjižnice Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: *Republika Hrvatska, Europska unija, članstvo, pristupanje*

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof.

Rad je prihvaćen za obranu: 12.rujna 2024.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Šibenik University of Applied Sciences

Master Thesis

Departments of administration law studies

Professional Graduate Studies

CROATIAN PATH TO THE EUROPEAN UNION

ANITA BASA

Rovanjska, Put Vlačine 7

aivanic@vus.hr

ABSTRACT

This thesis examines the path of the Republic of Croatia towards membership in the European Union, from the initial steps following the attainment of independence to the final accession on July 1, 2013. The accession process was complex and lengthy, encompassing the political, economic, and legal reforms necessary to meet the criteria for EU membership. The aim of the thesis is to explore the key phases of the accession process, including the signing of the Stabilisation and Association Agreement, obtaining candidate status, the negotiation process, and the challenges Croatia faced during this period. The thesis is based on the analysis of relevant legal documents, reports from the European Commission, as well as literature covering European integration and Croatia's accession to the EU. The impacts of membership on Croatian society and the economy have also been analyzed. The research results show that the accession process to the European Union brought significant changes to Croatian society and the legal system, including increased transparency, strengthening the rule of law, and economic growth due to access to the EU's single market and Union funds. However, challenges have also been identified that emerged during and after the accession process, such as the need for further reforms and adjustments.

(45 pages / 3 figures / 0 tables / 24 references / original in Croatian language)

Thesis deposited in Šibenik University of Applied Sciences Library digital repository

Keywords: *The Republic of Croatia, European Union, membership, accession*

Supervisor: dr. sc. Ljubo Runjić, prof.

Paper accepted: 12 September 2024

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. EUROPSKA UNIJA	2
2.1. Temeljne vrijednosti Europske unije	2
2.2. Najvažnije institucije Europske unije.....	3
2.2.1. Vijeće Europske unije	3
2.2.2. Europska komisija.....	4
2.2.3. Europski parlament	5
2.2.4. Europsko vijeće.....	6
2.2.5. Sud Europske unije	6
2.2.6. Europska središnja banka.....	7
2.2.7. Europski revizorski sud.....	7
3. PROŠIRENJE EUROPSKE UNIJE	8
3.1. Kronologija proširenja Europske unije	8
4. PROCES PRISTUPANJA U EUROPSKU UNIJU.....	9
4.1. Uvjeti za članstvo u Europsku uniju	10
4.2. Zahtjev za članstvo	11
4.3. Od podnošenja zahtjeva za članstvo do otvaranja pregovora.....	11
4.4. Pregovori o pristupanju i zaključivanje ugovora o pristupanju	12
4.5. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju	13
5. REPUBLIKA HRVATSKA NA PUTU U EUROPSKU UNIJU	13
5.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju	14
5.2. Podnošenje zahtjeva za članstvo	15
5.3. Predpristupna strategija i pristupno partnerstvo	16
5.4. Hrvatska nakon dobivanja statusa kandidata za punopravno članstvo u EU.....	18

5.5. Pregovori o pristupanju	18
5.6. Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske u Europsku uniju	20
5.7. Referendum o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji	20
5.8. Proslava pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju	21
6. REPUBLIKA HRVATSKA U EUROPSKOJ UNIJI	22
6.1. Građani Republike Hrvatske kao europski građani	22
6.2. Hrvatska kao dio jedinstvenog europskog tržišta.....	23
6.2.1. Slobodno kretanje roba	23
6.2.2. Slobodno kretanje usluga.....	24
6.2.3. Slobodno kretanje kapitala.....	25
6.2.4. Slobodno kretanje ljudi (radnika)	26
6.3. Obrazovne mogućnosti u EU: Hrvatska i Erasmus+ program	27
6.4. Utjecaj članstva u EU na javnu upravu.....	28
7. FONDOVI EUROPSKE UNIJE.....	29
7.1. Pretpristupni programi	30
7.2. EU Fondovi 2014.-2020.	31
7.3. EU Fondovi 2021.-2027.	34
7.4. Višegodišnji financijski okvir (VFO)	35
7.5. Uloga EU fondova u regionalnom razvoju	36
8. UKLJUČIVANJE RH U SCHENGENSKI PROSTOR.....	38
9. ULAZAK RH U EUROZONU	40
10. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA.....	44

1. UVOD

Put Republike Hrvatske prema Europskoj uniji predstavlja jedno od najvažnijih poglavlja u suvremenoj povijesti zemlje. Od osamostaljenja 1991. godine, Hrvatska je usmjerila svoju vanjsku politiku prema europskim integracijama, s ciljem postizanja političke stabilnosti, gospodarskog razvoja i sigurnosti unutar europskog okvira. Ulazak u Europsku uniju, ostvaren 1. srpnja 2013. godine, bio je rezultat dugogodišnjeg procesa pregovora, reformi i prilagodbi, koji su transformirali Hrvatsku u modernu demokraciju spremnu za izazove i prilike koje pruža članstvo u jedinstvenoj europskoj zajednici.

Ovaj proces bio je obilježen brojnim izazovima, uključujući usklađivanje zakonodavstva s europskim standardima, jačanje vladavine prava, borbu protiv korupcije, te reforme u područjima gospodarstva, pravosuđa i javne uprave. Iako je bio dug i često složen, put Hrvatske prema EU donio je brojne koristi, omogućujući zemlji pristup jedinstvenom europskom tržištu, veću političku i gospodarsku stabilnost te priliku za sudjelovanje u kreiranju europskih politika.

Ovaj rad istražuje proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji, analizirajući ključne faze i prekretnice, od potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju do završetka pregovora i konačnog pristupanja.

Cilj ovog rada je pružiti sveobuhvatan pregled hrvatskog puta prema Europskoj uniji, analizirati ključne političke i pravne aspekte tog procesa, te sagledati učinke koje je članstvo u EU imalo na Hrvatsku.

U prvom dijelu rada ostvrt je na Europskoj uniji i općenitoj proceduri ulaska u EU. Drugi dio rada posvećen je analizi pregovaračkog procesa, i procesu pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, dok treći dio rada analizira učinke članstva u EU na Hrvatsku.

Ulazak Hrvatske u Europsku uniju predstavljao je važan korak prema ostvarenju strateških ciljeva zemlje, uključujući stabilnost, sigurnost i ekonomski napredak. Međutim, iako je članstvo u EU donijelo mnoge prednosti, pred Hrvatskom su i dalje brojni izazovi.

2. EUROPSKA UNIJA

Europska unija je politička i ekonomska zajednica koja uključuje 27 zemalja članica. Osnovana je nakon Drugog svjetskog rata, a s ciljem poticanja ekonomskog razvoja, političke suranje i stabilnosti između država članica.

Europska unija koju danas poznajemo temelji se na nizu ugovora potpisanih nakon Drugog svjetskog rata. Prvi korak bio je poticanje gospodarske suradnje, zasnovane na ideji da će zemlje koje međusobno trguju postati gospodarski ovisne jedna o drugoj, čime se povećava vjerojatnost izbjegavanja sukoba. Kao rezultat toga, 1958. godine osnovana je Europska ekonomska zajednica, s glavnim ciljem povećanja gospodarske suradnje među šest zemalja: Belgijom, Njemačkom, Francuskom, Italijom, Luksemburgom i Nizozemskom. Od tada se zajednici pridružilo još 22 zemlje (s izuzetkom Ujedinjene Kraljevine, koja se povukla iz EU-a 31. siječnja 2020.), stvarajući veliko jedinstveno tržište koje se nastavlja razvijati prema ostvarenju svog punog potencijala. Počevši kao isključivo gospodarska unija, EU se razvila u organizaciju koja pokriva širok spektar različitih područja politike – od klime, okoliša i zdravlja, do vanjskih odnosa, sigurnosti, pravosuđa i migracija.

Europska unija osigurala je više od pola stoljeća mira, stabilnosti i blagostanja, pomogla u podizanju životnog standarda te uvela jedinstvenu europsku valutu – euro.¹

2.1. Temeljne vrijednosti Europske unije

Ugovor o Europskoj uniji utvrđuje da je Unija utemeljena na vrijednostima poput poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava te zaštite ljudskih prava, uključujući prava manjina. Ove vrijednosti zajedničke su svim državama članicama i odražavaju društvo koje njeguje pluralizam, nediskriminaciju, toleranciju, pravdu, solidarnost i ravnopravnost žena i muškaraca.

Te vrijednosti čine temelj europskog načina života. Ljudsko dostojanstvo, kao središnji element temeljnih prava, mora biti poštovano i zaštićeno. Ljudska prava zajamčena su Poveljom Europske unije o temeljnim pravima, koja uključuje pravo na nediskriminaciju na osnovi spola,

¹ <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/hr/#chapter1> (pristup: 01.09.2024.)

rase, etničkog podrijetla, religije, uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolne orijentacije, pravo na zaštitu osobnih podataka i pristup pravosuđu.

Godine 2012. Europska unija nagrađena je Nobelovom nagradom za mir zbog doprinosa u promicanju mira, pomirenja, demokracije i ljudskih prava u Europi. Građani EU-a uživaju politička prava, uključujući pravo na kandidaturu i glasovanje na izborima za Europski parlament, bilo u zemlji boravišta ili u matičnoj zemlji.

Unija se temelji na vladavini prava, što znači da su svi građani ravnopravni pred zakonom. Sve aktivnosti EU-a utemeljene su na ugovorima koje su države članice dobrovoljno i demokratski usuglasile. Neovisno sudstvo zaduženo je za provedbu prava, a u pitanjima prava EU-a, članice su dodijelile konačnu nadležnost Sudu Europske unije, čije odluke moraju poštovati svi.²

2.2. Najvažnije institucije Europske unije

Europska unija je udruženje država članica koje su dio svog suvereniteta prenijele na europske institucije kako bi se mogle donositi odluke u zajedničkom, europskom interesu. Proces donošenja odluka u Europskoj uniji obuhvaća tri temeljne institucije: Vijeće Europske unije, Europsku komisiju i Europski parlament. Uz ove tri institucije, izuzetno važnu ulogu u funkcioniranju Unije imaju i Europsko vijeće te Europski sud pravde. Ove institucije zajedno čine temeljne institucije Europske unije.³

2.2.1. Vijeće Europske unije

Vijeće Europske unije, često nazvano EU Vijeće, ključna je institucija Europske unije koja predstavlja vlade država članica. U Vijeću se sastaju nacionalni ministri i drugi visoki dužnosnici iz svih zemalja EU-a kako bi donosili zakone i usklađivali politike. Kao glavni donositelj odluka u EU-u, Vijeće igra središnju ulogu u donošenju novih propisa i prilagodbi postojećih, često u suradnji s Europskim parlamentom kroz redovni zakonodavni postupak.

² <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/hr/#chapter1> (pristup: 01.09.2024.)

³ Kesner Škreb., M., *Institut za javne financije*, str. 73.

Vijeće je odgovorno za usklađivanje politika država članica u različitim područjima, poput gospodarstva, te za sklapanje međunarodnih sporazuma u ime EU-a. Također razvija zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku prema strateškim smjernicama koje postavlja Europsko vijeće, a zajedno s Europskim parlamentom donosi proračun EU-a.

Iako je Vijeće Europske unije jedinstvena pravna osoba, sastaje se u deset različitih „konfiguracija” koje ovise o temama koje se raspravljaju. Svaka država članica EU-a rotira na šestomjesečnom predsjedništvu Vijeća, čime preuzima odgovornost za vođenje sastanaka na različitim razinama: na razini Vijeća, Odbora stalnih predstavnika (Corepera) i radnih skupina. Predsjedništvo predlaže smjernice i oblikuje kompromise potrebne za donošenje odluka unutar Vijeća.

2.2.2. Europska komisija

Europska Komisija ključna je institucija Europske unije koja zastupa interese čitavog EU-a. Komisija je odgovorna za predlaganje novog zakonodavstva Europskom parlamentu i Vijeću Europske unije te za osiguranje pravilne provedbe propisa EU-a u državama članicama. Termin „Komisija” odnosi se na 28 povjerenika, pri čemu je svaki povjerenik zadužen za određeno područje i upravlja općom upravom koja pokriva to područje, kao i na samu instituciju u širem smislu.

Komisija ima pravo inicijative, što znači da predlaže propise koji se potom upućuju Europskom parlamentu i Vijeću EU-a (ministrima država članica) na usvajanje. U većini slučajeva, Komisija izrađuje prijedloge kako bi ispunila svoje obveze prema ugovorima EU-a ili na temelju zahtjeva drugih institucija EU-a, država članica ili dionika. Od travnja 2012. godine, građani EU-a mogu koristiti Europsku građansku inicijativu kako bi pozvali Komisiju da predloži nove propise.

Prije nego što izradi prijedloge, Komisija provodi opsežna savjetovanja kako bi prikupila stajališta dionika. Procjena gospodarskog, socijalnog i ekološkog učinka predloženog zakonodavnog akta obično se objavljuje zajedno s prijedlogom.

Komisija djeluje u skladu s načelima supsidijarnosti i proporcionalnosti, što podrazumijeva donošenje zakonodavnih akata na razini EU-a samo kada je takvo djelovanje

učinkovitije od onoga na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Također, mjere EU-a ne smiju prelaziti opseg potreban za postizanje dogovorenih ciljeva.

Nakon što je zakonodavni akt EU-a donesen, Komisija nadzire njegovu ispravnu primjenu u svim državama članicama, osiguravajući da se svi propisi pravilno provedu.

2.2.3. Europski parlament

Europski parlament je jedino neposredno izabrano tijelo Europske unije i jedna od najvećih demokratskih institucija te vrste u svijetu. Sastoji se od 751 zastupnika koji predstavljaju približno 500 milijuna građana EU-a. Zastupnici se biraju svakih pet godina iz 28 država članica. Broj zastupnika po državi članici raspodjeljuje se prema broju stanovnika, što znači da zemlje s većim brojem stanovnika biraju više zastupnika, dok manje zemlje imaju manje zastupnika.

Nakon izbora, zastupnici se organiziraju u političke skupine, poznate kao klubovi zastupnika, kako bi bolje predstavili svoja stajališta. Trenutno postoji sedam političkih klubova u Parlamentu. Rad Parlamenta većinom se odvija unutar specijaliziranih odbora koji pripremaju izvješća koja se potom razmatraju i usvajaju na plenarnoj sjednici.

Sjedište Europskog parlamenta je u Strasbourgu, gdje se održavaju redovne mjesečne plenarne sjednice, svaka u trajanju od četiri dana, u skladu s protokolom Amsterdamskog ugovora. Međutim, značajan dio zakonodavnih radnji, sjednice odbora i dodatne plenarne sjednice odvijaju se u Bruxellesu, gdje su smještene i druge institucije EU-a. Tajništvo Europskog parlamenta nalazi se u Luksemburgu.

U posljednjim desetljećima, Europski parlament je postupno dobivao sve veće ovlasti i danas djeluje kao suzakonodavac za gotovo cijelo pravo Europske unije. Zajedno s Vijećem Europske unije, Parlament usvaja ili izmjenjuje prijedloge koje predlaže Europska Komisija. Također nadzire rad Komisije i usvaja proračun EU-a. Osim svojih službenih ovlasti, Parlament blisko surađuje s parlamentima država članica EU-a, čime doprinosi daljnjoj integraciji i usklađivanju europskih politika.

2.2.4. Europsko vijeće

Europsko vijeće osnovano je 1974. godine s namjerom uspostavljanja neslužbenog foruma za raspravu između šefova država ili vlada članica Europske unije. Ubrzo se razvilo u ključnu instituciju koja Uniji određuje ciljeve i smjer za postizanje tih ciljeva u svim područjima aktivnosti. Službeni status Europsko vijeće je steklo 1992. godine Ugovorom iz Maastrichta, kada je njegova uloga definirana kao davanje poticaja i općih političkih smjernica za razvoj Unije. Stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. godine, Europsko vijeće postalo je jedna od sedam institucija Europske unije.

Europsko vijeće ima zadatak pružanja potrebnog poticaja za razvoj Unije te utvrđivanja općih političkih smjernica i prioriteta. Iako igra ključnu ulogu u oblikovanju politike EU-a, ne izvršava zakonodavne funkcije.

Europsko vijeće sastoji se od šefova država ili vlada država članica, predsjednika Europskog vijeća, te predsjednika Europske komisije. Također, visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku sudjeluje u radu Vijeća. Ako to zahtijeva dnevni red, članovima Europskog vijeća mogu pomoći ministri ili, u slučaju predsjednika Komisije, članovi Komisije.

Europsko vijeće sastaje se dvaput svake godine na poziv svog predsjednika. Odluke Europskog vijeća donose se konsenzusom, osim ako Ugovori ne predviđaju drugačije, kada se odluke mogu donijeti jednoglasno ili kvalificiranom većinom, u skladu s odgovarajućim odredbama Ugovora. Predsjednik Europskog vijeća bira se kvalificiranom većinom, a mandat predsjednika traje dvije i pol godine s mogućnošću jednog produženja.

2.2.5. Sud Europske unije

Sud Europske unije igra ključnu ulogu u osiguravanju da pravo EU-a bude ravnomjerno primjenjivano u svim državama članicama. Pored toga, Sud rješava pravne sporove između vlada država članica i institucija EU-a. Također, privatne osobe, poduzeća i organizacije mogu se obratiti Sudu ako smatraju da neka od institucija EU-a krši njihova prava.

Sud Europske unije podržava devet „nezavisnih odvjetnika” koji iznose svoja mišljenja o predmetima pred Sudom. Njihov rad mora biti javan i nepristran. Suci i nezavisni odvjetnici

imenuju se na razdoblje od šest godina, uz mogućnost ponovnog imenovanja. Imenovanja se obavljaju temeljem dogovora između vlada država članica.

Sud Europske unije osigurava pravnu usklađenost i zaštitu prava unutar Europske unije, igrajući ključnu ulogu u održavanju pravne sigurnosti i pravde.

2.2.6. Europska središnja banka

Europska središnja banka (ESB) osnovana je prema Ugovoru o Europskoj uniji i predstavlja ključnu instituciju monetarnog sustava Europske unije. Kao središnja banka europske monetarne unije, ESB je odgovorna za očuvanje stabilnosti europske valute, eura, te za nadzor količine novca u optjecaju.

ESB posjeduje punu pravnu osobnost i ovlasti donošenja obvezujućih odluka. Kao neovisna institucija, Europska središnja banka djeluje autonomno u odnosu na ostale institucije Europske unije i njene članice, čime osigurava stabilnost i neovisnost u vođenju monetarne politike.

2.2.7. Europski revizorski sud

Europski revizorski sud provodi reviziju financija Europske unije s ciljem unapređenja upravljanja financijama EU-a i izvještavanja o korištenju javnih fondova. Osnovan 1975. godine, njegov sjedište nalazi se u Luksemburgu.

Jedna od ključnih zadaća Revizorskog suda je podnošenje godišnjeg izvješća o protekloj financijskoj godini, Europskom parlamentu. Pored toga, Revizorski sud izrađuje mišljenja o financijskim propisima EU-a i savjetuje o najboljim metodama borbe protiv prijevare. Često provodi inspekcije u institucijama EU-a, državama članicama i zemljama koje primaju pomoć EU-a. Iako Revizorski sud upravlja novcem za koji je Komisija odgovorna, stvarno upravljanje s 80 % prihoda i rashoda u praksi obavljaju nacionalna tijela.

Kako bi ispravno obavljao svoju funkciju, Revizorski sud mora biti potpuno neovisan od drugih institucija, dok istovremeno održava stalnu komunikaciju s njima. Sud se sastoji od jednog člana iz svake države članice, kojeg Vijeće imenuje na mandat od šest godina s

moogućnošću obnove. Članovi suda među sobom biraju Predsjednika na razdoblje od tri godine, također s mogućnošću obnove mandata.⁴

3. PROŠIRENJE EUROPSKE UNIJE

Proširenje Europske unije (EU) je proces kojim se EU širi dodavanjem novih članica. Ovaj proces ima značajne političke, ekonomske i društvene posljedice za Uniju i zemlje koje teže članstvu. Proširenje Europske unije značajno je doprinijelo stabilnosti, miru i blagostanju diljem Europe.

Nove članice uživaju brojne koristi, uključujući političku stabilnost, mogućnost slobodnog života, studiranja ili rada u bilo kojoj članici EU-a, kao i stvaranje jedinstvenog tržišta koje potiče trgovinu. Također, proširenje donosi povećanje financiranja i ulaganja te unapređenje društvenih i ekoloških standarda.

Za Europsku uniju, proširenje donosi brojne prednosti: povećava prosperitet i stvara nove prilike za europske građane i poduzeća, jača globalni utjecaj EU-a, unapređuje kulturnu raznolikost, te promiče demokraciju, vladavinu prava i ljudska prava. Također, proširenje doprinosi globalnom miru i sigurnosti, čime se povećava stabilnost cijele Europe.⁵

3.1. Kronologija proširenja Europske unije

Prvo proširenje Europske unije dogodilo se 1973. godine i poznato je kao Sjeverno proširenje. U to vrijeme, članicama Europske zajednice pridružile su se Velika Britanija, Irska i Danska.

Drugo proširenje, koje se zove Južno proširenje, dogodilo se 1981. godine kada je Grčka postala članica Europske zajednice. Grčka je posebna po tome što nije imala zajedničke granice s nijednom prethodnom članicom, čime je u Europsku zajednicu uvela nove elemente, poput balkanske, pravoslavne i mediteranske perspektive.

⁴ <https://www.europedirect-split.hr/institucije-i-ostala-tijela-eu/> (pristup: 02.09.2024.)

⁵ <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/enlargement/#Accession> (pristup: 02.09.2024.)

Španjolska i Portugal, oslabljeni diktatorskim režimima, vidjeli su članstvo u Europskoj zajednici kao priliku za spas svojih gospodarstava i izlaz iz problema s kojima su se suočavali tijekom tranzicije. Nakon dugih i složenih pregovora zbog niskog stupnja demokracije, nedovoljno razvijenog gospodarstva, poljoprivrede i industrije te političke marginalizacije uzrokovane diktatorskim režimima, postali su članice 1. siječnja 1986.

Četvrto proširenje dogodilo se 1995. godine kada su Austrija, Švedska i Finska postale članice Europske zajednice.

Peto proširenje, koje se često naziva povijesnim zbog spajanja istočne i zapadne Europe, bilo je najveće i najzahtjevnije proširenje. Ovaj proces, koji je uključivao dugotrajne pregovore i određivanje kriterija gotovo deset godina, podijeljen je u dvije faze. Prva faza 2004. godine obuhvatila je ulazak Malte, Cipra, Latvije, Litvanije, Slovačke, Mađarske, Estonije, Slovenije, Češke Republike i Poljske. Druga faza 2007. godine donijela je ulazak Bugarske i Rumunjske. Ovo proširenje pomaknulo je granice Unije prema Moldaviji i Crnom moru, povećavši broj stanovnika EU-a na približno 493 milijuna. Širenje na istok značajno je obogatio jezične, kulturne i tradicijske raznolikosti unutar Unije.

Posljednje proširenje, koje je također bilo najnovije, dogodilo se u srpnju 2013. godine kada je Republika Hrvatska postala članica Europske unije.⁶

4. PROCES PRISTUPANJA U EUROPSKU UNIJU

Pristupanje novih zemalja Europskoj uniji (EU) regulirano je člankom 49. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) u kojem se navodi da država koja teži članstvu u EU-u mora biti europska država, kao i da mora poštovati temeljne vrijednosti Europske unije i obvezati se na njihovo promicanje. Te vrijednosti uključuju ljudsko dostojanstvo, slobodu, demokraciju, jednakost, vladavinu prava i poštovanje ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina.

⁶ Musladin., M., *Europska politika proširenja i Republika Hrvatska*, str. 108.-109.

Tijekom procesa pristupanja, zemlja kandidatkinja mora dokazati da ispunjava pristupne kriterije (kopenhaške kriterije) i da je sposobna prihvatiti prava i obveze članstva u Europskoj uniji.

Ovisno o specifičnostima svake zemlje, kandidatkinje će možda morati provesti dubinske reforme, uključujući unapređenje infrastrukture i administrativnih kapaciteta kako bi uskladile svoje zakonodavstvo s pravnom stečevinom EU-a. Ovo se odnosi na usklađivanje zakonodavnih normi i standarda s normama Unije.

Za uspješno ispunjavanje uvjeta za članstvo, zemlja kandidatkinja mora usmjeriti pažnju na ključne reforme u područjima vladavine prava, gospodarstva, funkcioniranja demokratskih institucija i javne uprave. Tijekom cijelog procesa, Europska komisija pažljivo prati i nadzire provedbu reformi, pružajući financijsku i tehničku pomoć kako bi zemlja kandidatkinja bila spremna za članstvo u EU-u.⁷

4.1. Uvjeti za članstvo u Europsku uniju

Tri osnovna uvjeta, poznata kao "kopenhaški kriteriji," ustanovljena su na sastanku Europskog vijeća u Kopenhagenu 22. lipnja 1993. godine. Svi kandidati za članstvo u Europskoj uniji moraju zadovoljiti ove kriterije prije nego što budu prihvaćeni kao članice:

- **Politički kriterij:** Stabilnost institucija koje jamče demokraciju, vladavinu prava, ljudska prava, zaštitu manjina i slobode.
- **Ekonomski kriterij:** Funkcionalno tržišno gospodarstvo koje može konkurirati unutar EU-a i sposobnost da se nosi s tržišnim pritiscima i konkurencijom unutar Unije.
- **Pravni kriterij:** Sposobnost prihvaćanja i provedbe zakona i pravila EU-a, što uključuje usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnim normama EU-a.

Kasnije je dodan još jedan kriterij, poznat kao administrativni kriterij, koji zahtijeva prilagodbu odgovarajućih administrativnih struktura kako bi se ispunili uvjeti za postupnu i skladnu integraciju u EU. To podrazumijeva stvaranje učinkovitog sustava državne uprave koji će omogućiti usvajanje i provedbu pravne stečevine Europske unije.⁸

⁷ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM:member_states_accession (pristup: 03.09.2024.)

⁸ Rudolf., D., Vrdoljak., I., *Europska unija i Republika Hrvatska*, str. 185.-186.

4.2. Zahtjev za članstvo

Pristupni proces započinje podnošenjem zahtjeva za članstvo od strane potencijalne zemlje kandidata. Podnošenjem prijave za pristup Europskoj uniji, zemlja se službeno prijavljuje za status kandidata za ulazak u EU. Pristupni proces temelji se na članku 49. Ugovora o Europskoj uniji, koji navodi da svaka europska država može podnijeti zahtjev za prijem u EU pod uvjetom da poštuje europska načela. Ovo je formalni korak prema europskim integracijama, no prije podnošenja zahtjeva, država mora biti spremna postati članica Unije, u skladu s već spomenutim materijalnim kriterijima. Zahtjev za pristup mora biti upućen Europskom vijeću kao neformalna, jednostrana izjava namjere. Podnošenjem zahtjeva službeno se pokreće postupak pristupanja, a daljnji razvoj ovog postupka ovisi o institucijama uključenim u proces, državama članicama i samoj zemlji kandidatkinji.

4.3. Od podnošenja zahtjeva za članstvo do otvaranja pregovora

Nakon podnošenja zahtjeva za pristupanje, Vijeće prvo razmatra opcije pristupanja, a zatim povjerava Europskoj komisiji pripremu preliminarnog mišljenja o zahtjevu. Iako ovaj zadatak nije izričito reguliran od strane Komisije, ona je uključena u svaki postupak pristupanja, što omogućuje njezino rano sudjelovanje u procesu.

Komisija ponovno razmatra sve uvjete za pristupanje, uključujući političku, ekonomsku i pravnu spremnost kandidata. Na temelju postojećih činjenica i situacije u zemlji kandidatkinji, Komisija mora procijeniti jesu li ispunjeni osnovni uvjeti za prijam te države. Ovo ispitivanje omogućuje lakše i preciznije definiranje predmeta pregovora.

Proces ispitivanja otkriva područja u kojima su uvjeti zadovoljeni, ali i ona koja zahtijevaju poboljšanje. Također se procjenjuje koliko su velike šanse za prijam, temeljem postojećih standarda u državi pristupnici, te koje korake ili promjene ta država mora poduzeti kako bi se konačno pridružila Europskoj uniji.

Rezultat ispitivanja Komisije je mišljenje u kojem se kandidat ocjenjuje kao potpuno spreman, djelomično spreman ili nespreman za status kandidata. Međutim, ovo preliminarno mišljenje Komisije nije obvezujuće za Vijeće, koje u konačnici odlučuje o otvaranju pregovora s državom kandidatkinjom. Iako mišljenje Komisije nije obvezujuće, ono ipak ima određeni utjecaj na odluku Vijeća, jer Vijeće mora uzeti u obzir navedeno mišljenje.

4.4. Pregovori o pristupanju i zaključivanje ugovora o pristupanju

Pregovori o pridruživanju predstavljaju središnji dio cijelog procesa pristupanja Europskoj uniji. Cilj tih pregovora je pripremiti zemlju kandidatkinju za članstvo u EU, podizanjem njenog pravnog statusa na europsku razinu, čime se olakšava integracija te zemlje u Uniju. Pregovori o pristupanju su složen proces koji uključuje države članice i institucije Europske unije te se odvijaju na političkoj i tehničkoj razini u svim područjima obuhvaćenim pravnom stečevinom EU-a.

Početak pregovora o pristupanju vremenski ovisi o odlukama dviju ključnih europskih institucija. Svako proširenje EU zahtijeva pažljivo razmatranje prednosti i nedostataka novog članstva, kako od strane države kandidatkinje, tako i od strane postojećih članica i same Unije. Zbog toga su pristupni pregovori, kao ključni element procesa pristupanja, izravno ovisni o situaciji i rješavanju postojećih problema u državi koja podnosi zahtjev za članstvo.

Kada su završene ključne etape pregovora ili su sva poglavlja zaključena, slijedi potpisivanje Ugovora o pristupanju. Rezultat pregovora je nacrt Ugovora o pristupanju, koji se dogovara između Europskog vijeća i države kandidatkinje. Ovaj ugovor proširuje važenje Ugovora i ostalih akata Europske unije na novu državu članicu.

Novi pristupni ugovor također obuhvaća pravila koja proizlaze iz originalnih ugovora, uključujući prava i obveze država članica, nadležnost institucija i slična pitanja. To se odnosi i na aspekte koji nisu izričito regulirani u pristupnom ugovoru, poput prava i obveza građana EU-a ili službenih dužnosti institucija. Svaki ugovor o pristupanju prilagođava se specifičnim okolnostima u zemlji pristupnici, a svaka pojedinačna situacija može zahtijevati specifične prilagodbe.

U tu svrhu, svaki pristupni ugovor sadrži i posebne odredbe koje služe za dopunu ili provedbu zakonodavstva, osobito u slučajevima kada se pregovarački problemi nisu mogli riješiti tijekom pregovora, pa su postavljeni određeni prijelazni rokovi. Načelo ravnopravnosti između država članica i načelo preuzimanja obveza smatraju se temeljnim za cijeli proces pristupanja i stoga imaju središnju ulogu u sklapanju ugovora o pristupanju. Ipak, svaki pojedini pristup može uključivati manje promjene i odstupanja od tih načela, ovisno o specifičnim izazovima u zemlji kandidatkinji.

4.5. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), kao dio primarnog prava Unije, donosi promjenu u odnosima između zemalja regije i Europske unije. Ovaj instrument uspostavlja jasno definiranu pravnu osnovu za odnose između EU-a i države koja podnosi zahtjev za članstvo. Za potencijalne kandidate SSP ima dvostruku ulogu. S jedne strane, to je međunarodni ugovor sklopljen na temelju nadležnosti Unije, koji uređuje međusobna prava i obveze između ugovornih strana. S druge strane, kroz SSP, zemlja potencijalna kandidatkinja prelazi iz dobrovoljne faze u fazu obveznog usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a.

Sklapanjem SSP-a s Unijom stvara se čvrsta ugovorna osnova za provedbu obveza koje proizlaze iz procesa pridruživanja. Država je stoga obvezna prilagoditi svoje nacionalno pravo pravnoj stečevini Europske unije. Međutim, ta obveza nije strogo formulirana; umjesto toga, izražena je kao namjera. Ipak, SSP sadrži mogućnosti sankcioniranja u slučaju neuspjeha provođenja zadanih reformi.

Ulazak u Europsku uniju, kao glavni cilj svake zemlje partnera, može se postići samo ako je usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a dostiglo zahtijevanu razinu, i to kroz proces stabilizacije i pridruživanja te kroz proces pristupnih pregovora.⁹

5. REPUBLIKA HRVATSKA NA PUTU U EUROPSKU UNIJU

Od stjecanja neovisnosti, kada je članstvo u Europskoj uniji postavljeno kao najvažniji vanjskopolitički cilj, Republika Hrvatska suočavala se s brojnim specifičnim izazovima koji su usporavali njen put prema stabilnoj demokratskoj državi spremnoj za ulazak u EU.

Nakon stjecanja neovisnosti, Hrvatska je odmah započela pripreme za priključenje Europskoj uniji. Proces pristupanja službeno je započeo podnošenjem zahtjeva za članstvo

⁹ Bazina Crnokić., S., *Proces pristupanja Europskoj uniji kao okvir za demokratizaciju, s posebnim osvrtom na proces stabilizacije i pridruživanja*, str. 80.-82.

2003. godine. Tijekom sljedećih godina, Hrvatska je radila na ispunjavanju političkih, ekonomskih i pravnih kriterija kako bi zadovoljila zahtjeve za članstvo. Ključni trenutak na putu prema EU-u dogodio se 2011. godine, kada je Hrvatska završila pristupne pregovore i u prosincu potpisala Ugovor o pristupanju. Ovaj značajan uspjeh označio je završetak dugotrajnog i složenog procesa integracije u Europsku uniju.

Za razliku od zemalja koje su u Europsku uniju ušle tijekom petog, poznatog istočnog vala proširenja, Hrvatska je uz uobičajene prepreke i uvjete imala i nekoliko specifičnih okolnosti koje su otežale njen put.

Jedna od tih specifičnih okolnosti bio je Domovinski rat, koji je bio usmjeren na obranu i oslobađanje teritorija te očuvanje neovisnosti i cjelovitosti Republike Hrvatske. Prema međunarodnim klasifikacijama ratnih šteta, Hrvatska je pretrpjela značajne izravne štete, uključujući troškove vođenja obrambenog rata, ratne rashode, štete na naseljima i zaštićenim objektima, te štete nastale počinjenim zločinima protiv stanovništva.

Osim izravnih šteta, Domovinski rat uzrokovao je brojne neizravne ili sekundarne štete. To uključuje gubitak nacionalnog dohotka, smanjenje društvenog proizvoda, prisvajanje imovine hrvatskih tvrtki, troškove obnove gospodarstva, duševne patnje stanovništva te demografske gubitke.

Rat je također usporio ključne tranzicijske procese u Hrvatskoj, uključujući proces demokratizacije i transformaciju gospodarstva. Ratna razaranja i destabilizacija utjecali su na brzinu i učinkovitost reformi potrebnih za usklađivanje s europskim standardima.

Unatoč ovim izazovima, Hrvatska je uspjela prevladati prepreke i nastaviti svoj put prema članstvu u Europskoj uniji. Ovaj trud rezultirao je uspješnim završetkom pristupnih pregovora i potpisivanjem Ugovora o pristupanju 2011. godine.¹⁰

5.1. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) bio je ključan korak u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, omogućujući joj da se pripremi za članstvo kroz prilagodbu svojih

¹⁰ Musladin., M., *Europska politika proširenja i RH: specifične okolnosti*, str. 111

zakona i politika europskim standardima. Ovaj sporazum imao je za cilj stabilizaciju odnosa između Hrvatske i EU te poticanje političkih i ekonomskih reformi u zemlji.

Republika Hrvatska potpisala je Sporazum u listopadu 2001. godine, dok je njegova privremena primjena započela 2002. godine. Sporazum je stupio na snagu 1. veljače 2005. godine, nakon završetka procesa ratifikacije u Hrvatskoj i svim državama članicama EU-a. Stupanje SSP-a na snagu otvorilo je određeno vremensko razdoblje u kojem su Hrvatska i EU trebale ispuniti ugovorene obveze.

Sporazumom su potvrđene prethodne jednostrane trgovinske povlastice, koje su ukinule carine na gotovo sav hrvatski izvoz prema tržištu EU-a. Izuzeci su bili proizvodi od mlade govedine, vina, neke vrste riba i ribljih prerađevina, za koje su odobrene preferencijalne kvote. Naknadnim izmjenama Sporazuma utvrđeno je i količinsko ograničenje izvoza šećera.

RH se obvezala na postupno otvaranje svog tržišta za poljoprivredne proizvode, s tim da za mnoge proizvode nije bilo predviđeno potpuno ukidanje carina sve do pristupanja Hrvatske EU-u.

Sporazum je također postavio pravne i institucionalne okvire za suradnju između Hrvatske i EU, uključujući obvezu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a. Ovim ugovorom Hrvatska je stekla status potencijalne kandidatkinje za članstvo u Uniji, kao i perspektivu punopravnog članstva.¹¹

5.2. Podnošenje zahtjeva za članstvo

Republika Hrvatska podnijela je zahtjev za članstvo u Europskoj uniji 21. veljače 2003., kao država koja poštuje načela slobode, demokracije, poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda i vladavine prava, a koja su zajednička svim državama članicama Europske unije.

Zahtjev za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji, podnesen Vijeću Europske unije, formalno je predan državi članici koja je u tom trenutku predsjedavala Vijećem—Grčkoj. Pripremu zahtjeva vodila je Radna skupina za pripremu zahtjeva za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji, koja je bila sastavljena od 16 predstavnika iz Ureda predsjednika

¹¹ Gelo., R., *Proces pristupanja Hrvatske Europskoj uniji i pristup strukturnim i Kohezijskom fondu*, str. 177.-188.

Republike Hrvatske, Hrvatskog sabora, Vlade RH i relevantnih ministarstava. Zadatak ove radne skupine bio je koordinacija aktivnosti tih institucija, uključujući pripremu teksta zahtjeva i organizaciju svih aktivnosti vezanih uz njegovo podnošenje.

Nakon podnošenja zahtjeva, Vijeće EU-a je u vrlo kratkom roku, manje od dva mjeseca, 14. travnja 2003. godine, zadužilo Europsku komisiju da izradi mišljenje o hrvatskom zahtjevu. U skladu s uobičajenim postupkom, Europska komisija je 10. srpnja 2003. godine Hrvatskoj uputila tzv. upitnik s 4.560 pitanja, pokrivajući različita područja funkcioniranja države, institucija i gospodarstva. Odgovori na upitnik pružili su detaljan pregled stanja u Hrvatskoj, a priprema odgovora bila je opsežan zadatak koji je uspješno završen u zadanom roku od tri mjeseca. Hrvatska je odgovore predala Europskoj komisiji 9. listopada 2003. godine.

U prosincu 2003. i siječnju 2004. godine, Europska komisija je uputila dodatna 184 pitanja na koja je Vlada RH pravovremeno dostavila odgovore. Na temelju ovih odgovora i drugih izvora, Europska komisija je 20. travnja 2004. godine donijela pozitivno mišljenje o hrvatskom zahtjevu za članstvo u EU. U svom mišljenju, Komisija je ocijenila da Hrvatska ima stabilne demokratske institucije, djelotvorno tržišno gospodarstvo te da je sposobna nastaviti s potrebnim reformama kako bi dosegla europske standarde i uskladila svoje zakonodavstvo s propisima EU-a. Sukladno tom pozitivnom mišljenju, Europska komisija je preporučila Europskom vijeću da donese odluku o otvaranju pregovora s Hrvatskom o punopravnom članstvu u Europskoj uniji.

Status kandidata za punopravno članstvo u Europskoj uniji Republika Hrvatska je stekla 18. lipnja 2004. na zasjedanju Europskog vijeća u Bruxellesu.

5.3. Predpristupna strategija i pristupno partnerstvo

Europska komisija objavila je Pretpristupnu strategiju za Hrvatsku 6. listopada 2004. godine, proširujući na Hrvatsku ojačanu pretpristupnu strategiju koju je Europsko vijeće usvojilo za tadašnje države kandidatkinje na sastanku u Luksemburgu 1997. godine. Ključni elementi Pretpristupne strategije za Hrvatsku uključivali su:

- Izradu redovitih godišnjih izvješća Europske komisije o napretku Hrvatske u procesu pristupanja EU, poznatih kao "Progress Report", počevši od 2005. godine.

- Otvaranje Hrvatske pretpristupnim financijskim programima Phare, ISPA i SAPARD.
- Uspostavu Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje te Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, zajedno s pododborima, kao tijela za praćenje primjene i provedbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) te kao foruma za raspravu o pitanjima vezanim uz proces usklađivanja zakonodavstva.
- Donošenje Okvirnog sporazuma kojim se Hrvatskoj omogućuje sudjelovanje u programima Zajednice.

U skladu s navedenim elementima, započela je i provedba Pretpristupne strategije. Europska komisija je 9. studenoga 2005. godine objavila prvo Izvješće o napretku Hrvatske za razdoblje od travnja 2004. do rujna 2005. godine, u kojem je ocijenjen napredak u ispunjavanju političkih i ekonomskih kriterija za članstvo u EU te sposobnost preuzimanja obveza koje proizlaze iz članstva, s posebnim naglaskom na usklađivanje zakonodavstva. Nakon toga, objavljeno je još šest takvih izvješća za godine 2006., 2007., 2008., 2009., 2010. i 2011.

Europska komisija je 9. studenoga 2005. godine objavila Prijedlog Pristupnog partnerstva za Hrvatsku, koji je Vijeće EU-a usvojilo 20. veljače 2006. godine. Pristupno partnerstvo sadržavalo je kratkoročne i srednjoročne prioritete s ciljem ispunjavanja kriterija za članstvo u EU, uključujući reformu pravosuđa, borbu protiv korupcije, zaštitu manjina, rješavanje graničnih pitanja te provedbu obveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Prioriteti iz Pristupnog partnerstva temeljili su se na prioritetima iz Europskog partnerstva iz 2004. godine, koji su revidirani u skladu s Izvješćem Europske komisije o napretku Hrvatske iz 2005. godine. S obzirom na to da su 3. listopada 2005. godine započeli pregovori o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji, Europska komisija je smatrala potrebnim donijeti Pristupno partnerstvo koje će osuvremeniti prethodno Europsko partnerstvo. Pristupno partnerstvo je tako postalo središnji dokument prema kojem će se mjeriti daljnji napredak Hrvatske u integraciji u Europsku uniju, zamijenivši ranije Europsko partnerstvo.

Osim toga, Pristupno partnerstvo je služilo kao vodič pri programiranju pretpristupne financijske pomoći EU-a Hrvatskoj. U veljači 2008. godine, Vijeće EU-a usvojilo je revidirano i ažurirano Pristupno partnerstvo. Hrvatska je započela provedbu prioriteta iz Pristupnog partnerstva definirajući mjere koje je trebalo provesti u 2006. godini, a koje su bile sadržane u

Nacionalnom programu za pridruživanje RH EU za 2006. godinu. Svaki sljedeći program definirao je mjere koje su se provodile u pripadajućoj godini.¹²

5.4. Hrvatska nakon dobivanja statusa kandidata za punopravno članstvo u EU

Nakon dobivanja statusa kandidata za punopravno članstvo u Europskoj uniji, Hrvatska je dobila jasnu perspektivu članstva, što je uključivalo preuzimanje obveze provođenja svih nužnih reformi za ispunjavanje kriterija za članstvo i uspješno uključivanje u Europsku uniju.

Stjecanjem statusa kandidata, Hrvatskoj su postali dostupni pretpristupni programi Europske unije, koji su omogućili pristup financijskim i tehničkim sredstvima za provedbu potrebnih pravnih, gospodarskih i institucionalnih reformi na putu prema pristupanju Uniji.

Od 2001. godine Hrvatska je koristila program pomoći Europske unije CARDS, namijenjen državama obuhvaćenim Procesom stabilizacije i pridruživanja. Od 2005. godine Hrvatska je postala korisnica programa Phare, ISPA i SAPARD. Godine 2007. otvorio se novi integrirani Instrument pretpristupne pomoći - IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance), koji je zamijenio dotadašnje pretpristupne programe Phare, ISPA i SAPARD. Od 2004. godine Hrvatska je koristila usluge TAIEX-a, čime je promicana administrativna sposobnost hrvatske državne uprave.

Uz to, Hrvatska je bila uključena u programe Zajednice, koji su od stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona 1. prosinca 2009. godine postali poznati kao programi Europske unije. Ti su programi bili iznimno korisni za razvijanje suradnje i upoznavanje s metodama rada Europske unije u različitim područjima kao što su zaštita okoliša, promet, energetika, obrazovanje, pravosuđe, javno zdravstvo i slično.¹³

5.5. Pregovori o pristupanju

Pregovori o pristupanju su pregovori o uvjetima pod kojima država kandidatkinja pristupa Europskoj uniji, a oni se načelno odnose na donošenje, primjenu i provedbu propisa

¹² <https://mvep.gov.hr/UserDocImages/files/file/publikacije/Hrvatska-na-putu-u-EU-7-izd-final.pdf> (pristup: 05.09.2024.)

¹³ <https://mpudt.gov.hr/osnove-sustava-europske-unije-23355/23355?big=1&lang=hr> (pristup: 05.09.2024.)

Europske unije. Nakon završetka pregovora država kandidatkinja s EU-om potpisuje Ugovor o pristupanju (engl. *Accession Treaty*), u koji su ugrađeni rezultati pregovora, a država kandidatkinja time postaje država pristupnica.

Nakon što je službeno dobila status države kandidatkinje, idući važan korak u pridruživanju Hrvatske Europskoj uniji je otvaranje pristupnih pregovora, koji su formalno otpočeli 3. listopada 2005. godine održavanjem prve sjednice međuvladine konferencije između država članica EU-a i Republike Hrvatske, a završili 30. lipnja 2011. godine. Pregovori o pristupanju čine središnji dio cjelokupnog procesa pristupanja u članstvo Europske unije, koji započinje podnošenjem zahtjeva za članstvo, a po okončanju pregovora završava potpisivanjem, ratifikacijom te stupanjem na snagu Ugovora o pristupanju Europskoj uniji. U okviru priprema za pregovore Hrvatski sabor je 19. siječnja 2005. godine donio Deklaraciju o temeljnim načelima pregovora za punopravno članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji i Odluku o osnivanju Nacionalnog odbora kao radnog tijela Sabora za praćenje pregovora. Putem toga Odbora, kao i putem svojih dvaju već ranije uspostavljenih radnih tijela, Odbora za europske integracije i Zajedničkog parlamentarnog odbora RH - EU, Hrvatski sabor sudjeluje u pripremama Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji. Istoga dana Sabor i Vlada Republike Hrvatske usvojili su Izjavu o zajedničkom djelovanju u procesu pregovora za članstvo u Europskoj uniji. Neposredno nakon otvaranja pristupnih pregovora, 14. listopada 2005. Hrvatski sabor donosi i Rezoluciju o strategijskim odrednicama pregovora.

Pregovori o punopravnom članstvu u Europskoj uniji između EU-a i bilo koje države kandidatkinje, pa tako i Hrvatske, teku u dvije faze. Prije otvaranja samih pregovora o odgovarajućem poglavlju pravne stečevine EU-a provodi se tzv. analitički pregled i ocjena usklađenosti zakonodavstva (engl. *screening*) koji predstavlja postupak tijekom kojega se unutar zakonodavstva pojedine države kandidatkinje utvrđuju područja koja treba prilagoditi zakonodavstvu EU-a, ocjenjuje postojeća razina usklađenosti te potreba daljnje prilagodbe zakonodavstvu EU-a. Analitički pregled hrvatskog zakonodavstva započeo je nakon otvaranja pregovora u jesen 2005. godine, a završen je 18. listopada 2006. u uobičajenom roku od godinu dana. Provodili su ga na strani EU-a predstavnici Europske komisije, a na hrvatskoj strani članovi radnih skupina za pripremu pregovora po pojedinim poglavljima pregovora i predstavnici tijela državne uprave. Nakon analitičkog pregleda otvaraju se pregovori o pojedinim poglavljima pregovora čime započinje sadržajna faza pregovora o uvjetima pod kojima će država kandidatkinja prihvatiti, primijeniti i provesti pravnu stečevinu Europske unije u odgovarajućem poglavlju. Usprkos nastojanjima Hrvatske da se pregovori odvijaju

kontinuiranim tijekom, krajem 2008. godine došlo je do zastoja, koji je trajao do rujna 2009. godine. Unatoč tome, Hrvatska je nastavila provođenje reformi i priprema za članstvo, tako da su 30. lipnja 2011. pregovori zatvoreni.

5.6. Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske u Europsku uniju

Zaključenjem pregovora i potpisivanjem Ugovora o pristupanju, država kandidatkinja stječe status države pristupnice, čime dobiva pravo sudjelovanja u radu tijela Vijeća EU-a i Europskog parlamenta kao aktivni promatrač. Međutim, samim potpisivanjem Ugovora o pristupanju, on ne stupa automatski na snagu. Za njegovo stupanje na snagu potrebno je da ga ratificiraju parlamenti svih država članica EU-a, kao i parlament države pristupnice. Tek nakon okončanja postupka ratifikacije i na unaprijed utvrđen datum, država pristupnica postaje punopravna članica Europske unije.

Ugovor o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji potpisan je 9. prosinca 2011. godine u Bruxellesu, čime je Hrvatska postala država pristupnica. Prije toga, 1. prosinca 2011. godine, Europski parlament dao je pristanak za pristupanje Hrvatske EU-u, a 5. prosinca iste godine to je odobrilo i Vijeće. Kako bi Ugovor stupio na snagu, sve države članice EU-a, kao i Hrvatska, morale su ga ratificirati. U Hrvatskoj su građani na referendumu održanom 22. siječnja 2012. podržali članstvo naše zemlje u Europskoj uniji, a Hrvatski sabor ratificirao je Ugovor o pristupanju 9. ožujka 2012. godine. Preostalih 27 država članica EU-a dovršilo je proces ratifikacije Ugovora tijekom 2012. i prve polovice 2013. godine.¹⁴

5.7. Referendum o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji

Referendum o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji održan je 22. siječnja 2012. godine. Ovaj povijesni događaj bio je ključan korak u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, a rezultat referenduma odredio je budući smjer države prema članstvu u EU.

Na referendumu se hrvatski građani izjašnjavali o pitanju: "Jeste li za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji?" Odaziv birača bio je 43,51%, a većina glasača izjasnila

¹⁴ <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/publikacije/Hrvatska-na-putu-u-EU-7-izd-final.pdf> (pristup: 06.09.2024.)

se za članstvo Hrvatske u EU. Ukupno 66,27% građana glasalo je "ZA", dok je 33,13% glasalo "PROTIV".

Ovaj rezultat pokazao je značajnu podršku hrvatskog stanovništva za integraciju u Europsku uniju, unatoč relativno niskom odazivu birača. S obzirom na rezultate referenduma, Hrvatska je nastavila s procesom ratifikacije Ugovora o pristupanju, čime je osiguran ulazak zemlje u Europsku uniju. Hrvatska je službeno postala 28. članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine.¹⁵

5.8. Proslava pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju

Proslava pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju, koja se održala 30. lipnja i 1. srpnja 2013. godine, bila je povijesni događaj obilježen velikim svečanostima diljem zemlje. Glavna proslava održana je u Zagrebu, na Trgu bana Josipa Jelačića, gdje su se okupili domaći građani, politički lideri, te visoki dužnosnici iz cijele Europe.

Proslava je započela kulturno-umjetničkim programom u kojem su sudjelovali brojni glazbenici, plesne skupine i folklorna društva, predstavljajući bogatstvo hrvatske kulturne baštine. Nastupili su neki od najpoznatijih hrvatskih izvođača, a u ponoć, uz zvuke himne Europske unije "Oda radosti", svečano je podignuta zastava Europske unije na glavnom trgu, simbolizirajući formalni ulazak Hrvatske u EU.

Poseban trenutak proslave bio je spektakularan vatromet, koji je osvijetlio nebo iznad Zagreba, kao i mnogih drugih gradova u Hrvatskoj. Građani su slavili u duhu zajedništva i ponosa, dok su politički lideri u svojim govorima naglašavali važnost ovog povijesnog trenutka i njegove implikacije za budućnost zemlje.

Osim proslava u Zagrebu, događanja su bila organizirana i u drugim dijelovima Hrvatske, s ciljem uključivanja cijele zemlje u obilježavanje ovog važnog trenutka. Na graničnim prijelazima s drugim članicama EU-a održane su simbolične ceremonije otvaranja granica, dok su lokalne zajednice organizirale vlastite proslave s koncertima, izložbama i raznim društvenim događanjima.

¹⁵ Rudolf., D., *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*, str. 377.

Ulazak Hrvatske u Europsku uniju predstavljao je završetak dugotrajnog procesa pregovora i prilagodbe, te je proslava bila prilika da se istakne važnost tog postignuća za hrvatsku povijest i budućnost unutar europske obitelji.¹⁶

6. REPUBLIKA HRVATSKA U EUROPSKOJ UNIJI

Republika Hrvatska postala je članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine, čime je okončan dugotrajan proces pristupanja koji je započeo odmah nakon stjecanja neovisnosti 1991. godine. Kao najnovija zemlja članica, Hrvatska je značajno pridonijela proširenju i jačanju Unije.

Nakon pristupanja EU-u, Hrvatska je postala dijelom jedinstvenog europskog tržišta, što omogućuje slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi. Ova integracija značajno je unaprijedila mogućnosti hrvatskih poduzeća na velikom europskom tržištu, potičući rast izvoza i privlačenje stranih investicija.

Članstvo u Europskoj uniji omogućilo je Hrvatskoj pristup različitim europskim obrazovnim programima i fondovima. Programi poput Erasmus+ pružaju mogućnosti za mobilnost studenata i nastavnika, omogućujući im da studiraju, obavljaju praksu ili podučavaju u drugim zemljama članicama EU-a, čime se unaprjeđuje obrazovni sustav i potiče međunarodna suradnja.

Jedan od glavnih benefita članstva Republike Hrvatske u Europskoj uniji je pristup različitim europskim fondovima, koji doprinose razvoju infrastrukture, obrazovanja, poljoprivrede i drugih sektora od značaja za gospodarski rast i razvoj zemlje.

6.1. Građani Republike Hrvatske kao europski građani

Ulaskom u Europsku uniju, građani Hrvatske dobili su pravo na Europsko građanstvo, što im donosi niz novih privilegija i prava unutar EU-a. Europsko građanstvo omogućuje slobodno kretanje i prebivanje na teritoriju svih država članica Unije.

Kao europski građani, Hrvati imaju pravo glasovati i kandidirati se na izborima za Europski parlament, kao i na lokalnim izborima u skladu s mjestom prebivališta. Također, imaju

¹⁶ <https://vlada.gov.hr/proslava-pristupanja-hrvatske-u-europsku-uniju/1155?lang=hr> (pristup: 06.09.2024.)

pravo na zaštitu diplomatskih i konzularnih vlasti bilo koje države članice, pod uvjetima koji vrijede za državljane te države.

Europsko građanstvo donosi i pravo podnošenja peticija Europskom parlamentu i žalbi Europskom ombudsmanu na hrvatskom jeziku, pravo postavljanja pitanja drugim institucijama EU-a te primanja službenih odgovora na podnesene peticije, žalbe i pitanja na hrvatskom jeziku. Građani Hrvatske će, pod određenim uvjetima, imati pravo uvida u dokumente europskih institucija, tijela, ureda i agencija. Nakon ulaska u EU, moći će se natjecati za poslove u javnoj upravi EU-a pod istim uvjetima kao i ostali europski građani.

Status europskog građanina također uključuje standardiziranu europsku putovnicu i standardizirane europske automobilske registracijske tablice. Građanima će biti olakšan prelazak državnih granica unutar EU-a korištenjem posebnih ulaza namijenjenih europskim građanima te građanima država Europskoga ekonomskog prostora i Švicarske.

Nakon ulaska Hrvatske u EU, putovnica će biti crvene boje, a na koricama će iznad natpisa „Republika Hrvatska” na hrvatskom jeziku pisati „Europska unija”. Nova putovnica bit će opremljena standardiziranim sigurnosnim i biometričkim značajkama. Automobilske registracijske tablice nosit će standardiziranu zastavu EU-a uz kraticu HR za Hrvatsku, a građani će dobiti nove standardizirane europske vozačke dozvole koje omogućuju nesmetano korištenje u državama članicama EU-a i u velikom dijelu svijeta.

6.2. Hrvatska kao dio jedinstvenog europskog tržišta

Ulaskom u Europsku uniju, Hrvatska je postala članica jedinstvenog europskog tržišta, što donosi značajne prednosti za gospodarstvo i građane. Jedinstveno europsko tržište, koje se temelji na principima slobode kretanja robe, usluga, kapitala i ljudi, omogućuje Hrvatskoj pristup velikom tržištu od preko 500 milijuna potrošača.

6.2.1. Slobodno kretanje roba

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju uklonjene su preostale barijere za protok proizvoda, što je dovelo do povećanja izbora i osiguravanja standarda kvalitete proizvoda. Primjerice, sigurnost proizvoda poput igračaka i kućanskih aparata dodatno je povećana zahvaljujući

sustavu RAPEX (Rapid Alert System for Non-Food Dangerous Products), koji omogućuje brzu razmjenu informacija između država članica i Europske komisije o proizvodima opasnim za zdravlje i sigurnost potrošača.

Poduzetnici na hrvatskom tržištu sada imaju olakšan pristup tržištima država članica EU-a, što znatno pojednostavljuje poslovanje i plasman robe. Ravnopravan tretman hrvatskih proizvoda u odnosu na one iz drugih država članica EU-a omogućava širenje poslovanja i trgovine. Pojednostavljena je i smanjena procedura testiranja proizvoda, jer više nema potrebe za dvostrukim testiranjem hrvatskih proizvoda na tržištima EU-a, kao ni proizvoda iz EU-a na hrvatskom tržištu.

Građanima i poduzetnicima dostupna je elektronička mreža SOLVIT, koja olakšava rješavanje prekograničnih sporova u izvansudskom postupku povezanih s slobodnim kretanjem roba, kao i s drugim područjima poput uzajamnog priznavanja kvalifikacija, poslovnog nastana, pristupa obrazovanju i socijalnoj sigurnosti.

Osnivanjem hrvatskog centra SOLVIT-a olakšano je rješavanje mnogih problema u vezi sa slobodnim kretanjem roba i drugih područja koje mreža pokriva. Pristupnim ugovorom omogućeno je prijelazno razdoblje za lijekove kao posebnu kategoriju proizvoda. Lijekovi registrirani u Hrvatskoj, čija dokumentacija nije potpuno usklađena s EU normama, mogu se stavljati na tržište do potpune usklađenosti dokumentacije, s rokom od najviše četiri godine od pristupanja EU-u.

Iako otvaranje hrvatskog tržišta konkurentskim europskim poduzetnicima može otežati poslovanje domaćim poduzetnicima, koji će biti izloženi pritisku s tržišta EU-a, također se očekuje da će domaći poduzetnici uložiti dodatne napore u povećanje kvalitete proizvoda, širenje poslovanja i ravnopravno uključivanje u jedinstveno tržište EU-a.

6.2.2. Slobodno kretanje usluga

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, zemlja je postala dijelom konkurentskog, dinamičnog tržišta bez unutarnjih granica između država članica. Hrvatski građani sada imaju mogućnost obavljati samostalne djelatnosti ili osnivati trgovačka društva i podružnice u bilo kojoj državi članici EU-a pod jednakim uvjetima kao i državljani tih država. Ovaj pristup otvara

vrata za proširenje poslovanja, dok tržište usluga postaje sve otvorenije i slobodnije, pružajući građanima širi izbor usluga, s različitim razinama kvalitete i cijena.

Liberalizacija usluga i osiguranje nesmetanog pružanja prekograničnih usluga stvaraju pozitivan pritisak na poduzetnike da se usmjere na potrebe kupaca. Jedinstvena kontaktna točka pri Hrvatskoj gospodarskoj komori olakšava postupke i ispunjenje uvjeta za obavljanje uslužnih djelatnosti, čineći proces jednostavnijim i učinkovitijim.

Hrvatska je također obvezna surađivati unutar Informacijskog sustava unutarnjeg tržišta (IMI), što pojednostavljuje administrativne procedure, posebno u području uzajamnog priznavanja kvalifikacija. Ovaj sustav olakšava prekogranično obavljanje djelatnosti i smanjuje protekcionističke mjere na tržištu.

Prijenos pravne stečevine EU-a u hrvatski pravni sustav omogućava automatsko priznavanje kvalifikacija stečenih u Hrvatskoj i njihovih priznavanja u drugim državama članicama EU-a. Hrvatski građani sada mogu obavljati određene djelatnosti u drugim državama članicama bez dodatnih testiranja ili postupaka priznavanja kvalifikacija.

Osim toga, liberalizacija usluga od općeg interesa, poput prijevoza, opskrbe energijom i telekomunikacija, donosi dinamičnije tržište s kvalitetnijim proizvodima i uslugama. No, radi uspješnog poslovanja u ovako natjecateljskoj okolini, hrvatski poduzetnici moraju podići razinu svojeg poslovanja, investirati u ljudske resurse i tehnologiju, te se prilagoditi jakim konkurentskim pritiscima s europskog tržišta. Neki poduzetnici će se suočiti s privremenim gubicima dok ne postignu razinu potrebnu za profitabilno djelovanje.

6.2.3. Slobodno kretanje kapitala

Članstvo Hrvatske u Europskoj uniji neće donijeti značajne promjene u području kapitalnih kretanja, s obzirom na to da je potpuna liberalizacija ovog segmenta već ostvarena 1. siječnja 2011., prema Zakonu o deviznom poslovanju. Građani Hrvatske od tada imaju mogućnost obavljanja mnogih financijskih operacija u inozemstvu, poput otvaranja bankovnih računa, odobravanja kredita nerezidentima, unošenja i iznošenja gotovine bez ograničenja, kupovine dionica stranih kompanija te različitih investicijskih mogućnosti, uključujući kupnju nekretnina. Ove su prilike otvorene i za građane EU-a, što dodatno potiče razvoj hrvatskih kompanija svih veličina.

S obzirom na liberalizaciju tržišta nekretnina, koja je u Hrvatskoj uspostavljena 1. veljače 2009. na temelju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), državljani članica EU-a već uživaju jednak tretman kao hrvatski građani pri kupnji nekretnina. Ovo pravilo također omogućava hrvatskim građanima kupovinu nekretnina u inozemstvu, dok vlasnici nekretnina i dalje imaju pravo slobodno odlučiti kome i kada će prodati svoju imovinu. Stoga, nagli porast potražnje za nekretninama nakon pristupanja Hrvatske EU-u nije očekivan.

Članstvo u EU donijet će dodatne pozitivne učinke za sve sudionike financijskih tržišta, uključujući građane, poduzetnike, ulagače i korisnike financijskih usluga. Međutim, s obzirom na nerazvijenost hrvatskih poljoprivrednih područja, liberalizacija tržišta poljoprivrednog zemljišta mogla bi izazvati povećani interes za kupnju zemljišta od strane stranih investitora, što bi moglo destabilizirati domaće tržište. Kako bi se izbjegli potencijalni poremećaji, Hrvatskoj je odobreno sedmogodišnje prijelazno razdoblje tijekom kojeg će se zadržati postojeća ograničenja vezana uz prodaju poljoprivrednog zemljišta privatnim ili pravnim osobama iz EU-a i Europskoga gospodarskog prostora. Ako se pokaže potrebnim, ovaj rok može biti produljen za dodatne tri godine, što će omogućiti daljnji razvoj i jačanje tržišta poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj.

6.2.4. Slobodno kretanje ljudi (radnika)

Radnici iz Hrvatske će ulaskom u Europsku uniju imati priliku konkurirati na tržištima rada drugih država članica te će se, u pravilu, moći slobodno zapošljavati bez potrebe za posebnim odobrenjima ili radnim dozvolama. Očekuje se da će ovaj korak pozitivno utjecati na zaposlenost, omogućavajući dijelu nezaposlenih građana da pronađu privremeno ili trajno zaposlenje u drugim državama članicama. Odmah nakon pristupanja Uniji, građani Hrvatske moći će koristiti EURES mrežu, koja pruža informacije, savjete te povezuje poslodavce i radnike na tržištu rada Unije. EURES će uključivati i savjetnike iz Hrvatske, a svi sadržaji na EURES portalu bit će dostupni na hrvatskom jeziku, što će dodatno olakšati pristup informacijama i mogućnostima zapošljavanja.

Hrvatska se trenutno suočava s viškom radnika s niskim ili općim znanjima i vještinama, što čini tržište rada izazovnim. S druge strane, očekuje se da će hrvatsko gospodarstvo imati koristi od mogućeg priljeva kvalificirane radne snage iz drugih država članica, što će doprinijeti

razvoju tržišta rada i potencijalno privući dodatna inozemna ulaganja. U kontekstu trenutnih demografskih trendova, gdje se predviđa smanjenje i starenje populacije, Hrvatska bi se u budućnosti mogla suočiti s manjkom radne snage. U tom smislu, liberalizacija tržišta rada i eventualni priljev radne snage iz EU-a mogli bi biti ključni za rješavanje ovog problema.

Međutim, postoji ozbiljna zabrinutost oko iseljavanja visokokvalificiranih radnika, poznatog kao "odljev mozgova", što bi moglo predstavljati dodatnu prepreku za razvoj hrvatskog gospodarstva. Ako se ne poduzmu strateški koraci unaprijed, liberalizacija tržišta rada nakon ulaska u EU mogla bi dodatno pogoršati ovu situaciju. Naime, zabrinjavajuća je činjenica da je stopa emigracije visokokvalificiranih radnika viša od stope emigracije radnika s nižim kvalifikacijama.

Iako bi prisutnost visokokvalificiranih imigranata na hrvatskom tržištu rada mogla biti korisna i poticajna, trenutno ne postoji sveobuhvatna migracijska politika koja bi osigurala pozitivne učinke ovih procesa. Dodatno, slaba fleksibilnost hrvatskog tržišta rada predstavlja prepreku zapošljavanju visokokvalificiranih imigranata. Otpuštanje viška radnika i dalje je teško i skupo, a troškovi zapošljavanja su visoki. Indeks teškoće zapošljavanja, koji ocjenjuje različite pokazatelje vezane uz zapošljavanje, u Hrvatskoj je viši nego u mnogim novim državama članicama EU-a, uključujući Rumunjsku i Sloveniju, te znatno viši nego u uspješnim gospodarstvima starih članica poput Danske, Irske i Velike Britanije. Ove izazove treba ozbiljno razmotriti kako bi se osigurala dugoročna održivost i konkurentnost hrvatskog tržišta rada unutar Europske unije.

6.3. Obrazovne mogućnosti u EU: Hrvatska i Erasmus+ program

Hrvatska je 2011. godine postala punopravna članica Programa Erasmus, najvećeg i najvažnijeg programa Europske unije za razmjenu studenata i nastavnika. Ovaj program nudi studentima priliku za studijski boravak ili stručnu praksu u inozemstvu, u trajanju od najmanje 3 do najviše 12 mjeseci. Nastavno i nenastavno osoblje također može sudjelovati u stručnom usavršavanju kroz Erasmus, s boravkom koji traje od najmanje 5 dana do najviše 6 tjedana.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, građanima će se otvoriti još veće mogućnosti sudjelovanja u programima koji podržavaju mobilnost studenata, strukovno obrazovanje i cjeloživotno učenje. Kao europski građani, hrvatski studenti moći će studirati na visokim

učilištima diljem Europe pod istim uvjetima kao i državljani država članica u kojima se te obrazovne institucije nalaze. Ove prilike će dodatno unaprijediti obrazovne i profesionalne mogućnosti za građane Hrvatske, omogućujući im da stječu znanja i iskustva u međunarodnom okruženju.

6.4. Utjecaj članstva u EU na javnu upravu

Ulazak Hrvatske u Europsku uniju donosi efikasnije mehanizme potpore i pritisaka za daljnje reforme javne uprave.

Twinning, kao instrument pomoći, podržava zemlje korisnice u razvoju moderne i učinkovite administracije, koja uključuje razvijene strukture, ljudske resurse i potrebne vještine upravljanja. Ovaj alat EU-a bit će ključan za izgradnju institucija kroz twinning projekte između javnih uprava, pri čemu će se primjenjivati postupak prikupljanja ponuda putem mreže kontaktnih točaka u državama članicama.

Pristupanjem europskom upravnom prostoru, hrvatska uprava, koja je još uvijek visoko centralizirana, morat će se decentralizirati, što će povećati dostupnost i kvalitetu usluga građanima, osobito na regionalnoj i lokalnoj razini. Članstvo u EU-u dodatno će naglasiti potrebu za depolitizacijom, političkom neutralizacijom i profesionalizacijom javne službe. U fokusu je novi sustav državnih službenika, s posebnim naglaskom na stručno osposobljavanje i usavršavanje državnih službenika, kao i službenika u tijelima lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnim osobama s javnim ovlastima.

Vlada Republike Hrvatske donijela je Nacionalnu strategiju obuke za dužnosnike i službenike u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave za razdoblje 2009.–2013., kao i Strategiju razvoja ljudskih potencijala 2010.–2013., uz pripadajući akcijski plan. Svrha Strategije razvoja ljudskih potencijala je unapređenje sustava izobrazbe i sustava zapošljavanja, kao i zadržavanje kvalitetnih službenika. Osnivanje Državne škole za javnu upravu krajem 2010. godine ima za cilj trajno podizanje razine i kvalitete znanja, vještina i sposobnosti javnih službenika, kako bi se oblikovao profesionalan, djelotvoran i učinkovit javni sektor koji pruža pravodobne i kvalitetne javne usluge u skladu s najboljim standardima.

Daljnji korak prema sustavnom obrazovanju javnih službenika, po uzoru na druge europske zemlje, mogao bi biti osnutak posebne visoke škole za javnu upravu, koja bi na

sveučilišnoj razini (3+2+1) obrazovala kadrove za specifične poslove javne uprave. Uspostava sustava nagrađivanja i napredovanja službenika prema rezultatima rada, oblikovanje karijernog sustava te platnog sustava koji osigurava konkurentne plaće u odnosu na privatni sektor, mogli bi doprinijeti tome da javna služba postane prestižna i odgovorna profesija koja privlači i zadržava najkvalitetnije kadrove.¹⁷

7. FONDOVI EUROPSKE UNIJE

Fondovi Europske unije predstavljaju ključne financijske instrumente koje EU koristi za poticanje razvoja i postizanje svojih ciljeva među državama članicama i partnerskim zemljama. Ovi fondovi služe kao sredstva za realizaciju projekata usmjerenih na ekonomski rast, socijalnu uključenost, zaštitu okoliša, inovacije i smanjenje regionalnih razlika.

Fondovi EU su javna sredstva prikupljena od poreznih obveznika svih država članica EU. Korištenje ovih fondova omogućeno je svim javnim tijelima, obrazovnim institucijama, poduzetnicima i nevladinim organizacijama u zemljama članicama. Iako su sredstva iz EU fondova dostupna širokom krugu korisnika, njihovo povlačenje podliježe specifičnim uvjetima koji se razlikuju ovisno o natječaju i vrsti fonda.

Republika Hrvatska, stjecanjem statusa kandidata za članstvo u Europskoj uniji, dobila je priliku za samostalno korištenje programa pomoći i pretpripravnih programa i fondova Europske unije, poznatih kao EU fondovi. EU fondovi predstavljaju javna sredstva koja dolaze od poreznih obveznika Europske unije i dio su zajedničkog proračuna svih država članica. S obzirom na njihovu vrijednost i strateške ciljeve koji se ostvaruju kroz ove financijske instrumente, EU fondovi su od iznimne važnosti za svakog građanina Republike Hrvatske. Sredstva iz EU fondova dostupna su županijama, gradovima, udrugama, obrazovnim institucijama, poduzetnicima, obrtnicima te ostalim javnim i državnim ustanovama. Pravo na povlačenje sredstava imaju organizacije iz javnog, privatnog i civilnog sektora, kao i građani pojedinci i njihove inicijative.¹⁸

¹⁷ Tišma, S., Samardžija, V., Jurlin, K., *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva*

¹⁸ <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (pristup: 07.09.2024.)

7.1. Pretpristupni programi

Pretpristupni fondovi EU-a su financijski instrumenti namijenjeni zemljama kandidatkinjama za članstvo, kako bi se pripremile za punopravno članstvo u EU. Republika Hrvatska koristila je ove fondove prije nego što je postala članica EU 1. srpnja 2013. godine. Ključni pretpristupni programi uključivali su:

- **PHARE:** Usmjeren na jačanje institucionalnih kapaciteta i društveno-gospodarski razvoj.
- **ISPA:** Financirao velike infrastrukturne projekte u sektoru prometa i zaštite okoliša.
- **SAPARD:** Fokusiran na poljoprivredu i ruralni razvoj.
- **CARDS:** Podržavao stabilizaciju i rekonstrukciju u zapadnom Balkanu.
- **IPA:** Obuhvaćao sve aspekte pretpristupne pomoći, uključujući institucionalni razvoj, regionalni razvoj i prekograničnu suradnju.

Nakon stjecanja neovisnosti, započet je proces financijske potpore Republici Hrvatskoj, u kojem je Europska unija prilagođavala tu potporu potrebama zemlje u svakoj fazi procesa. Prvi program pomoći bio je CARDS, Pomoć zajednice za obnovu, razvoj i stabilizaciju. Republika Hrvatska koristila je ovaj program od 2000. godine, kako bi podržala izgradnju institucionalnih, socijalnih, zakonodavnih i gospodarskih temelja države. Program CARDS podijeljen je na dvije komponente: nacionalnu i regionalnu. Ukupno dodijeljena financijska sredstva za nacionalnu komponentu u Republici Hrvatskoj iznosila su 260 milijuna eura, dok je za regionalnu komponentu taj iznos bio 183,7 milijuna eura.

Nakon CARDS-a, 2005. godine uslijedio je PHARE program pomoći. Ovaj program bio je priprema za Strukturne fondove koji su postali dostupni nakon ulaska u Europsku uniju. Temelji se na regionalnom razvoju te razvoju ljudskih potencijala i resursa. Za ovaj program, Republika Hrvatska dobila je 167 milijuna eura.

Program ISPA, koji se provodio u istom razdoblju, također je bio jedan od pripremnih programa, ali za Kohezijski fond. Financirani su projekti usmjereni na zaštitu okoliša te na velike infrastrukturne projekte u prometnom sektoru. ISPA fond za Republiku Hrvatsku iznosio je 60 milijuna eura za ukupno dvije godine korištenja.

Posljednji fond dostupan u ovom razdoblju bio je SAPARD, fond za ruralni razvoj i pripremu Republike Hrvatske za Europski poljoprivredni fond, iz kojeg je odobreno 25 milijuna eura. Ovi pretpristupni fondovi zamijenjeni su jedinstvenim pretpristupnim programom IPA.

Program IPA bio je odobren za proračunsko razdoblje od 2007. do 2013. godine, a njegova financijska vrijednost za Republiku Hrvatsku iznosila je 589,90 milijuna eura.

Glavni fokus ovog programa bio je na izgradnji sustava putem „strukturnih fondova malog kapaciteta“ kako bi se zemlja pripremila za složenije fondove. Nakon 1. srpnja 2013. godine, Hrvatska je još neko vrijeme mogla koristiti IPA program, a nakon završetka 2013. godine prešla je na Strukturne fondove (Europski fond za regionalni razvoj - ERDF i Europski socijalni fond - ESF) te Kohezijski fond. U prvom višegodišnjem financijskom okviru, od ulaska Hrvatske u EU, za razdoblje 2014.-2020. godine, Republika Hrvatska imala je na raspolaganju 11,7 milijardi eura.

Ulaskom u Europsku uniju, Republika Hrvatska suočila se s velikim prednostima koje su dolazile s novim fondovima, koji su uključivali znatno veći iznos financijskih sredstava nego prije. Međutim, istovremeno se suočila s izazovima u vidu nesprijetnosti ljudi i institucija da adekvatno pripreme i provedu projekte unutar tih složenih programa.¹⁹

7.2. EU Fondovi 2014.-2020.

U financijskom razdoblju 2014.-2020. Republici Hrvatskoj je iz Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova bilo dostupno ukupno 10,731 milijardi eura. Od tog iznosa, 8,452 milijarde eura bilo je namijenjeno ciljevima kohezijske politike, 2,026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj te 253 milijuna eura za razvoj ribarstva.

Slika 1: Europski strukturni i investicijski fondovi, Izvor: <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/>

¹⁹ Tolušić., M., Koporčić., N., Tolušić., Z., *Uloga i važnost EU fondova za Republiku Hrvatsku*, str. 216-220

Za korištenje ESI fondova ključno je postojanje strateškog okvira, jer se sredstva usmjeravaju prema ciljevima koji su definirani unutar tog okvira. Strateški okvir čini niz javnih politika (strategija, uredbi, zakona, podzakona itd.) koje definiraju ciljeve i smjernice za razvoj Europske unije i određene države članice, kao i prioritete za financiranje.

Ključni strateški okvir Europske unije za razdoblje 2014.-2020. obuhvaća Kohezijsku politiku, Strategiju Europa 2020 i sektorske javne politike. U Republici Hrvatskoj, strateški okvir za korištenje ESI fondova definiran je kroz Sporazum o partnerstvu, operativne programe, Zajednička nacionalna pravila i Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za korištenje ESI fondova u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014.-2020., kao i uredbi koje propisuju nadležnost pojedinih tijela za svaki ESI instrument.

Partnerski sporazum utvrđuje nacionalnu strategiju za korištenje ESI fondova te opisuje kako će Republika Hrvatska pristupiti ispunjavanju zajedničkih ciljeva strategije Europa 2020 uz pomoć sredstava iz proračuna Europske unije. Operativni programi su dokumenti u kojima se detaljno razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova. Hrvatska je donijela četiri takva programa, a aktivnosti unutar svakog operativnog programa financiraju se iz odgovarajućeg ESI fonda (Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo).

ESI fond	Alokacija (Eur)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.700.499.588
Kohezijski fond	2.130.755.644
Europski socijalni fond (ESF)	1.621.046.414
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026.222.500
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138
Ukupno	10.731.167.284

Slika 2. Raspodjela alokacije iz ESI fondova za RH 2014-2020, Izvor:

<https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/>

Europski socijalni fond jedan je od ključnih strukturnih instrumenata Europske unije, osmišljen za pružanje podrške državama članicama u ulaganju u ljudski kapital i jačanje

konkurentnosti europskog gospodarstva. Aktivnosti financirane iz ovog fonda pomažu ljudima u poboljšanju vještina i lakšem ulasku na tržište rada, suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti te povećanju učinkovitosti javne uprave.

Cilj programa je potaknuti rast zaposlenosti i ojačati socijalnu koheziju u Hrvatskoj, s naglaskom na četiri temeljna područja: potporu pristupu održivom i kvalitetnom zapošljavanju, osiguranje relevantnih znanja i vještina prilagođenih potrebama tržišta rada, aktivnosti usmjerene na socijalno uključivanje te podršku javnoj upravi, primjerice kroz razvoj e-uprave.

Ukupna vrijednost Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.“ iznosi 1,88 milijardi eura, od čega 1,62 milijarde dolazi iz Europskog socijalnog fonda. Osnovni cilj programa je pridonijeti rastu zaposlenosti i jačanju socijalne kohezije u Hrvatskoj.

Zajednička ribarstvena politika (ZRP) ima za cilj osigurati da ribarstvo i akvakultura doprinose dugoročnim i održivim uvjetima potrebnim za gospodarski i socijalni razvoj. Ova politika nastoji povećati produktivnost, osigurati primjeren životni standard za radnike u sektoru ribarstva, stabilna tržišta, dostupnost resursa te pristupačne cijene za potrošače.

Kao punopravna članica Europske unije, Hrvatska ima pravo koristiti potporu iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), financijskog instrumenta za ostvarivanje ciljeva ZRP-a u razdoblju 2014.-2020. Glavni cilj ovog programa je promicanje konkurentnog, okolišno i gospodarski održivog te društveno odgovornog ribarstva i akvakulture. Također se potiče uravnotežen i uključiv razvoj ribarstvenih područja te podržava razvoj i provedba Integrirane pomorske politike Europske unije.

U okviru Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020., Hrvatskoj je bilo dostupno 252,643 milijuna eura iz EFPR-a za postizanje ovih ciljeva.

Operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.“ predstavlja temeljni dokument za provedbu kohezijske politike Europske unije, s ciljem poticanja ulaganja u infrastrukturne projekte u područjima kao što su promet, energetika, zaštita okoliša i informacijsko-komunikacijske tehnologije (ICT). Osim toga, pruža potporu razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti. U sklopu ovog programa, Hrvatskoj je na raspolaganju bilo ukupno 6,964 milijardi eura, od čega 4,700 milijardi eura iz Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) i 2,131 milijarda eura iz Kohezijskog fonda (KF), uz dodatnih 132,557 milijuna eura iz ERDF-a u okviru inicijative REACT-EU. Zajedno s nacionalnim doprinosom od 1,192 milijarde eura, ukupna vrijednost programa iznosila je 8,156 milijardi eura.

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP), jedno od najvažnijih područja djelovanja Europske unije, posebno se fokusira na ruralni razvoj, koji se financira iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR). Ciljevi programa uključuju poticanje konkurentnosti poljoprivrede, osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i suočavanje s klimatskim promjenama te postizanje ravnomjernog teritorijalnog razvoja ruralnih područja, uz stvaranje i očuvanje radnih mjesta. Ukupna alokacija za Program ruralnog razvoja 2014.-2020. iznosila je 2,383 milijarde eura, od čega je 2,026 milijarde eura osigurano iz EPFRR-a, dok je preostali iznos financiran iz nacionalnog proračuna Republike Hrvatske.²⁰

7.3. EU Fondovi 2021.-2027.

Europska sredstva dodjeljuju se unutar sedmogodišnjih financijskih razdoblja, a trenutno smo na početku novog razdoblja od 2021. do 2027. godine. Proračunska omotnica Europske unije za ovo razdoblje iznosi 1.824,3 milijarde eura, što je dosad najveći iznos, dok je za Republiku Hrvatsku dostupno više od 25 milijardi eura u tekućim cijenama.

Financijska sredstva za države članice u ovom razdoblju dolaze iz dva izvora. Prvi izvor je uobičajeni Višegodišnji financijski okvir (VFO), koji se programira za sedam godina, dok je drugi novost, uvedena kao odgovor na krizu izazvanu pandemijom koronavirusa, i naziva se EU sljedeće generacije (Next Generation EU; NGEU).

Sredstva iz VFO-a iznose 1.074,3 milijarde eura, dok NGEU osigurava 750 milijardi eura, od čega se 390 milijardi eura odnosi na bespovratna sredstva, a 360 milijardi eura na zajmove državama članicama. Za Republiku Hrvatsku, unutar financijskog razdoblja 2021.-2027., osigurano je više od 14 milijardi eura iz VFO-a te nešto više od 11 milijardi eura iz NGEU-a.

Značajan dio ovih sredstava odnosi se na fondove koji se provode u skladu s Uredbom o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju te Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu.

Iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) financiraju se ulaganja u infrastrukturu, istraživanje i inovacije, produktivna ulaganja u mala i srednja poduzeća (MSP), te ulaganja

²⁰ <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (pristup: 07.09.2024.)

usmjerena na očuvanje postojećih i stvaranje novih radnih mjesta, kao i na opremu, softver i nematerijalnu imovinu.

Kohezijski fond (KF) podržava ulaganja u promet i okoliš, s posebnim naglaskom na obnovljivu energiju i razvoj prometne infrastrukture, posebno unutar Transeuropske prometne mreže (TEN-T).

Europski socijalni fond plus (ESF+) podržava veći pristup zaposlenju, modernizaciju institucija i usluga tržišta rada, promicanje rodne ravnopravnosti na tržištu rada, prilagodbu radnika i poduzetnika promjenama, te poboljšanje obrazovnih sustava i cjeloživotnog učenja.

Fond za pravednu tranziciju (FPT) usmjeren je na podršku MSP-ovima kroz produktivna ulaganja, istraživanja i inovacije, prijenos naprednih tehnologija, te razvoj čistih energetske tehnologije i infrastrukture za smanjenje emisija stakleničkih plinova.²¹

7.4. Višegodišnji financijski okvir (VFO)

Višegodišnji financijski okvir (VFO) predstavlja dugoročni proračun Europske unije koji postavlja financijske limite za potrošnju u razdoblju od sedam godina. Kao ulagački proračun, VFO omogućuje udruživanje sredstava država članica kako bi se zajednički financirale aktivnosti koje su učinkovitije kada se provode na razini EU-a. Važno je napomenuti da proračun EU-a nikada nije u deficitu, ne stvara dug i raspolaže isključivo prikupljenim sredstvima. Ovaj proračun financira širok spektar aktivnosti koje donose korist svim građanima EU-a, uključujući ulaganja u energetiku, promet, informacijske i komunikacijske tehnologije, borbu protiv klimatskih promjena i istraživanje.

VFO za razdoblje 2021.-2027. sastoji se od sedam proračunskih naslova, koji pokrivaju ukupno 17 političkih područja. Kohezijska politika smještena je u Naslov 2 pod nazivom „Kohezija, otpornost i vrijednosti“, s ukupnim proračunom od 377,768 milijuna eura, od čega je 330,235 milijuna eura namijenjeno ekonomskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji.

Za Republiku Hrvatsku u sklopu ovog financijskog razdoblja osigurano je nešto više od 14 milijardi eura, raspodijeljenih na Kohezijsku politiku (EFRR, ESF+ i KF), Fond za pravednu tranziciju, Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPRA), Fond za azil, migracije i integraciju (FAMI), Fond za unutarnju sigurnost (FUS), Instrument za financijsku

²¹ <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristup: 08.09.2024.)

potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (BMVI), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) te Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP).²²

7.5. Uloga EU fondova u regionalnom razvoju

Jedna od ključnih politika za provedbu ujednačenog regionalnog razvoja unutar Europske unije je kohezijska politika. Njezin primarni cilj je smanjivanje gospodarskih i socijalnih razlika među regijama, stvarajući temelje za ubrzani i ciljani razvoj svih europskih područja. Kohezijska politika se provodi u razdobljima od sedam godina, a trenutno se nalazimo u financijskom razdoblju 2021.-2027. Novi operativni programi za Republiku Hrvatsku su u završnoj fazi planiranja, dok se istovremeno još provode projekti iz prethodnog razdoblja 2014.-2020.

U financijskom razdoblju 2014.-2020., Europska unija izdvojila je 63,4 milijarde eura iz svog proračuna, dok je Republici Hrvatskoj bilo dostupno 11,46 milijardi eura kroz dva operativna programa: Konkurentnost i kohezija te Učinkoviti ljudski potencijali. Kako bi se ta sredstva usmjerila na kvalitetne projekte, ključnu ulogu imaju operativni programi i projekti, kao i statističke NUTS3 regije. Od 2021. godine, Republika Hrvatska koristi novu statističku podjelu regija, što je od velikog značaja za povlačenje sredstava iz EU fondova.

Ciljevi kohezijske politike su jasni: ujednačeni regionalni razvoj unutar EU te jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Kohezijski fond financira velike infrastrukturne projekte od značajne financijske vrijednosti, no njime ne raspolažu regije već države članice putem javnih tijela, pa se stoga ovaj fond ne ubraja u strukturne fondove. Svako novo kohezijsko razdoblje donosi nove ciljeve kohezijske politike, temeljene na postignućima prethodnog razdoblja i potrebama europskih regija u kontekstu suvremenih svjetskih trendova. Međutim, osnova za planiranje kohezijske politike uvijek ostaje jačanje konvergentnosti i regionalne konkurentnosti, bolja teritorijalna suradnja te povezanost regija.

Prioriteti kohezijske politike EU-a za razdoblje 2021.-2027. definirani su kroz održivu ekonomsku konkurentnost, istraživanje i inovacije, digitalnu transformaciju, ciljeve Europskog zelenog dogovora i promicanje europskog stupa socijalnih prava. Nova regulativa jača potporu zdravstvenim sustavima i potiče bolje iskorištavanje potencijala kulture i turizma. Također, podržava radnike te poduzima mjere za rješavanje problema nezaposlenosti mladih i siromaštva

²² <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristup 08.09.2024.)

djece. Iz strukturnih fondova bit će moguće financirati projekte koji uključuju promicanje energetske učinkovitosti, obnovljive energije, zaštitu okoliša, prometnu infrastrukturu, pametne energetske sustave, prilagodbu klimatskim promjenama, sprečavanje rizika i otpornost na katastrofe, održivo upravljanje vodama, jačanje biološke raznolikosti, zelenu infrastrukturu u urbanim sredinama i smanjenje zagađenja.

Republika Hrvatska je od 1. siječnja 2022. počela koristiti novu NUTS podjelu, budući da se prethodna podjela pokazala neadekvatnom i nepravednom u odnosu na kriterije za povlačenje EU sredstava i intenzitet potpora za ulaganja u razvoj gospodarstva. Nova klasifikacija smatra se pravednijom jer bolje odražava ekonomske pokazatelje, broj stanovnika i druge socioekonomske trendove. U odnosu na prethodnu podjelu, nova karta s podjelom na četiri NUTS 2 regije donosi povećanje stopa sufinanciranja za sve regije, uključujući i najrazvijeniju regiju Grad Zagreb.

Kohezijska politika u Republici Hrvatskoj tijekom razdoblja 2007.-2013. provodila se kroz četiri operativna programa u okviru Nacionalnog strateškog referentnog okvira u područjima prometa, okoliša, regionalne konkurentnosti i razvoja ljudskih potencijala. Tri godine nakon početka tog razdoblja razvijena je i Strategija 2020., s temeljnim ciljem osiguravanja visoke zaposlenosti, produktivnosti i društvene povezanosti svih područja Europske unije kroz pametan, održiv i uključiv rast. Ova strategija je dodatno osnažila financijsko razdoblje, što se nastavilo i u sljedećem razdoblju, kada je Republika Hrvatska povećala postotak iskorištenih sredstava iz fondova. Taj rast počeo je 2016. godine, što znači da je bilo potrebno nekoliko godina za prilagodbu i usklađivanje s pravilima potrebnim za maksimalno iskorištavanje raspoloživih sredstava.

Prema dostupnim podacima, tijekom razdoblja 2007.-2013. Republika Hrvatska je iskoristila 1,14 milijardi eura od maksimalno mogućih 1,28 milijardi eura, što predstavlja 85,24 posto raspoloživih sredstava. Za razdoblje 2014.-2020. godine, Hrvatskoj je bilo na raspolaganju 10,7 milijardi eura iz europskih strukturnih i investicijskih fondova, od kojih je do 14. siječnja 2021. ugovoreno 12,13 milijardi eura, odnosno 113,07 posto dodijeljenih sredstava.²³

²³ Mioković Kapetinić., D., Čordaš., Z., Bošnjak., S., *Uloga EU fondova u regionalnom razvoju*, str. 87.-89.

8. UKLJUČIVANJE RH U SCHENGENSKI PROSTOR

Schengenski prostor obuhvaća 29 europskih država u kojem su ukinute unutarnje granične kontrole, omogućujući neograničeno putovanje osoba i dobara unutar ovog područja. Smatra se jednim od najvećih postignuća europskog projekta, a njegova uspostava započela je 1985. godine kada su Francuska, Njemačka, Nizozemska, Belgija i Luksemburg potpisali Schengenski sporazum u luksemburškom mjestu Schengen, smještenom uz granicu s Njemačkom. Sporazum je 1990. godine nadopunjen Konvencijom o provedbi Schengenskog sporazuma.

Ukinute unutarnje kontrole donose dvije glavne posljedice za članice schengenskog prostora: granične kontrole između dviju članica nestaju u svim oblicima prometa (cestovnom, željezničkom, pomorskom i zračnom), dok se na vanjskim granicama provode usklađene granične kontrole uz primjenu zajedničkog viznog sustava. To znači da svi, bilo da su državljani članica schengenskog prostora ili nisu, mogu slobodno putovati unutar schengenskog prostora, dok se granične provjere obavljaju pri prelasku vanjske granice.

Schengenski prostor trenutno uključuje 27 država, od kojih je 23 članice Europske unije, te četiri članice Europskog udruženja slobodne trgovine (Island, Norveška, Švicarska i Lihtenštajn).

Ulazak Hrvatske u schengenski prostor ima značajan utjecaj na procese u prostoru, uključujući gospodarske potencijale i redefinirane urbane sustave. Također pruža priliku za jačanje prekogranične suradnje, osobito u ruralnim područjima uz unutarnju granicu, te obnovu društvenog i gospodarskog života u tim prostorima.²⁴

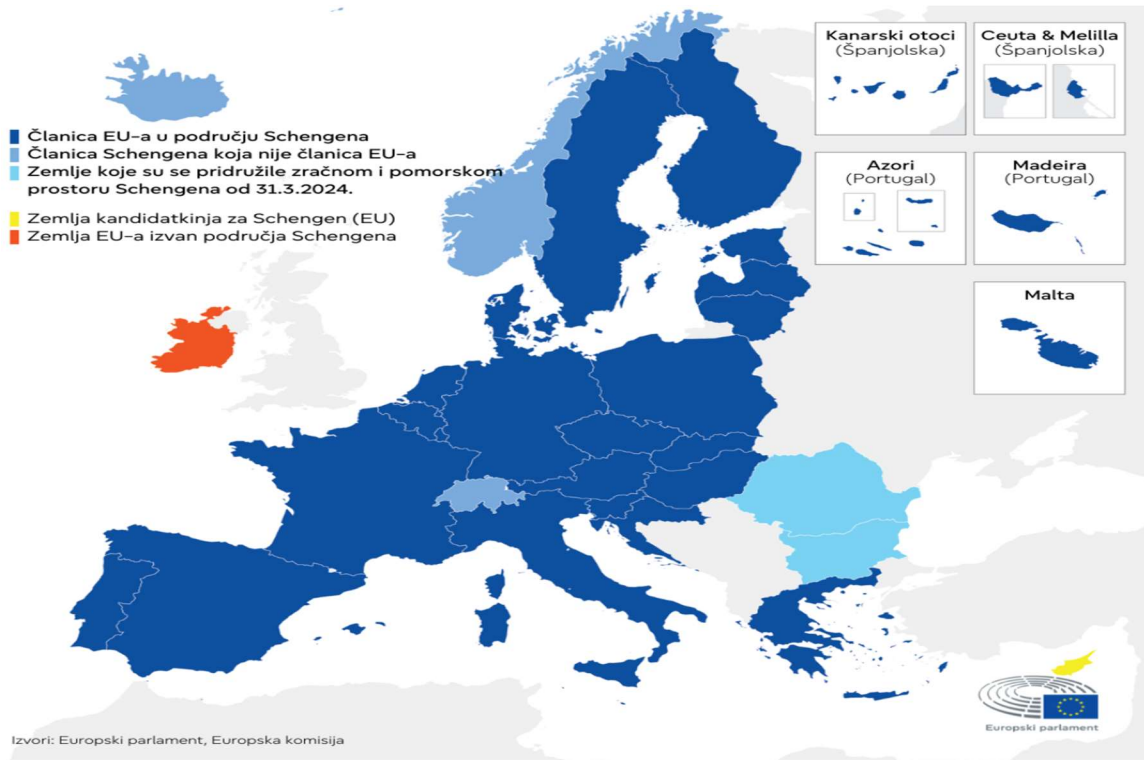
Dana 8. prosinca 2022. godine, Vijeće za pravosuđe i unutarnje poslove Europske unije donijelo je odluku o punoj primjeni schengenske pravne stečevine u Republici Hrvatskoj. Od 1. siječnja 2023. godine ukinute su kontrole osoba na kopnenim i morskim granicama Hrvatske prema državama članicama schengenskog prostora, dok su kontrole na zračnim granicama ukinute 26. ožujka 2023. godine. Time je Hrvatska postala 27. članica tog prostora.

Osim obilježavanja desete godišnjice ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i pridruživanja Eurozoni, 2023. godina donosi još jedno značajno postignuće – ulazak Hrvatske u Schengenski prostor. Ova odluka, jednoglasno usvojena na sastanku Vijeća ministara za

²⁴ Šišak., I., *Schengenski prostor*, str. 53-54

unutarnje poslove u Bruxellesu 8. prosinca 2022. godine, dodatno učvršćuje europsku pripadnost Hrvatske.

S ulaskom u Schengen 1. siječnja 2023. godine, Hrvatska je postala 27. članica ovog prostora, koji predstavlja najveće svjetsko područje slobodnog kretanja, obuhvaćajući oko 420 milijuna ljudi. Time su ukinute granične kontrole na kopnenim i pomorskim prijelazima prema članicama Unije, dok će kontrole u zračnim lukama biti ukinute 26. ožujka 2023. godine.²⁵

Slika 3:Karta schengenskog prostora, Izvor

<https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20180216STO98008/schengen-prosirenje-europe-bez-granica>

²⁵ <https://eures.hzz.hr/ulazak-hrvatske-u-schengen/> (pristup: 08.09.2024.)

9. ULAZAK RH U EUROZONU

Eurozona, ili zona eura, je skupina zemalja članica Europske unije koje koriste euro kao svoju službenu valutu.

Danas je euro službena valuta u 19 država članica koje čine eurozonu, službeno nazvanu europodručjem. Svaka država članica samostalno odlučuje kada će započeti postupak uvođenja eura. Euro je podijeljen na stotinu centa, kako je regulirano Uredbom (EZ) br. 974/98. Neke države članice još nisu ispunile kriterije za pridruživanje europodručju, dok je Danska odlučila ne sudjelovati u eurozoni.

Kako se članice Eurozone mijenjaju s vremenom, evo popisa zemalja članica prema stanju do rujna 2024:

1. **Eurozona:** Austrija, Belgija, Cipar, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Hrvatska.

2. **Novе članice u pristupanju:** Zemlje članice EU koje još nisu u Eurozoni, poput Češke, Danske, Mađarske, Poljske, Rumunjske i Švedske, trebaju ispuniti određene ekonomske i pravne kriterije prije nego što mogu uvesti euro.

Eurozona je ključni dio europske integracije, a zajednička valuta i politika imaju značajan utjecaj na članice. Integracija kroz euro pomaže u smanjenju troškova transakcija, olakšava trgovinu i doprinosi ekonomskom rastu i stabilnosti unutar zone.

Hrvatska je službeno uvela euro kao svoju valutu 1. siječnja 2023. godine, čime je postala članica Eurozone. Gledajući s aspekta utjecaja uvođenja eura u gospodarstvo jedne zemlje možemo zaključiti kako su brojni pozitivni utjecaji i izazovi uvođenja eura:

- **Monetarna politika:** S prijelazom na euro, Hrvatska je podložna monetarnoj politici Europske središnje banke (ECB). To znači da ECB upravlja kamatnim stopama i monetarnom politikom za cijelu Eurozonu.
- **Cijene i inflacija:** Nakon uvođenja eura, postoji nadzor i regulacija kako bi se osigurala stabilnost cijena i izbjeglo nepošteno povećanje cijena zbog promjene valute.

Zakonski i tehnički izazovi:

- **Prilagodba sustava:** Promjene su se odnosile na prilagodbu računovodstvenih i financijskih sustava, uključujući prilagodbu cijena i plaćanja u euro.

- **Sustavi plaćanja:** Osiguranje da svi sustavi plaćanja, uključujući online bankarstvo i platne kartice, rade ispravno s novom valutom.

Prema Zakonu o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: Zakon), koji je objavljen u Narodnim novinama br. 57/22 i stupa na snagu od prvog dana nakon objave odluke Vijeća EU o usvajanju eura, regulirani su: postupak uvođenja eura, pravila za preračunavanje, opskrba i zamjena gotovog novca kune za euro, dvojni optjecaj, dvojno iskazivanje cijena, primjena načela neprekidnosti pravnih instrumenata, proračuni, financijski planovi, poslovne knjige, financijski izvještaji i porezi, nadzor nad primjenom Zakona te prekršajne odredbe.

Prema članku 6. Zakona, u postupku uvođenja eura primjenjuju se sljedeća načela:

- **Načelo zaštite potrošača:** Preračunavanje cijena i novčanih iskaza vrijednosti mora se provoditi bez naknade, a potrošač ne smije biti financijski nepovoljno pogođen zbog uvođenja eura.
- **Načelo zabrane neopravdanog povećanja cijena:** Svi poslovni subjekti, kreditne institucije, pružatelji financijskih usluga i tijela javne vlasti ne smiju povećati cijene roba ili usluga bez opravdanog razloga.
- **Načelo neprekidnosti pravnih instrumenata:** Uvođenje eura ne utječe na valjanost postojećih pravnih instrumenata u kojima je navedena kuna.
- **Načelo učinkovitosti i ekonomičnosti:** Postupci uvođenja eura trebaju biti provedeni na jednostavan način uz minimalne troškove.
- **Načelo transparentnosti i informiranosti:** Sve informacije o uvođenju eura trebaju biti jasne, razumljive, dostupne, čitljive i vidljive.

Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom predviđa razdoblje obveznog dvojnog iskazivanja cijena (u eurima i kunama). Dvojno iskazivanje cijena može započeti:

- **Dobrovoljno:** Od dana koji slijedi nakon objave odluke Vijeća EU o uvođenju eura.
- **Obvezno:** Od 5. rujna 2022. godine, odnosno od prvog ponedjeljka u mjesecu koji slijedi nakon 30 dana od objave odluke Vijeća EU o usvajanju eura. Obveza dvojnog iskazivanja cijena završava 31. prosinca 2023. godine.

Obveza dvojnog iskazivanja cijena odnosi se na poslovne subjekte - porezne obveznike koji imaju izravan odnos s potrošačima (trgovci, ugostitelji, pružatelji usluga i javni sektor za mirovine, režije i sl.). Ova obveza služi sprječavanju neopravdanog povećanja cijena i

neispravnog preračunavanja cijena, te omogućava potrošačima da se lakše priviknu na cijene u eurima.

Prema Zakonu, poslovni subjekti moraju tijekom razdoblja dvojnog iskazivanja (5. rujna 2022. do 31. prosinca 2023.) jasno, čitljivo i vidljivo iskazivati cijene robe i usluga u eurima i kunama uz primjenu fiksnog tečaja konverzije i matematičkih pravila za preračunavanje i zaokruživanje. Cijene se trebaju iskazivati:

- U poslovnim prostorijama na prodajnom mjestu, na robi ili cjenicima za usluge.
- Na internetskim stranicama.
- U obavijestima potrošačima prije ili tijekom sklapanja ugovora izvan poslovnih prostorija i za ugovore na daljinu.
- U ponudi na trajnom mediju.
- Tijekom oglašavanja robe ili usluga.

Međutim, obveza dvojnog iskazivanja ne odnosi se na oglašavanje putem radijskih programa, glasovnih poruka ili u drugim oblicima gdje bi to uzrokovalo nerazmjerne troškove, kao što su prodaja putem automata, totemi na benzinskim postajama, igre na sreću, naljepnice s vaganom cijenom, taksimetri i samoposlužni uređaji. Za navedene iznimke cijene se do 31. prosinca 2022. godine iskazuju u kunama, a od 1. siječnja 2023. u eurima. Dvojno iskazivanje cijena također će se provoditi prema Zakonu o zaštiti potrošača i Pravilniku o načinu isticanja maloprodajne cijene.

Prema Smjernicama za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene kune eurom, cijene bi trebale biti iskazane tako da je cijena u eurima primarna (lijevo ili iznad), a cijena u kunama sekundarna (desno ili ispod). Koristiti se oznaka EUR ili znak €. Oni poduzetnici koji obavljaju naplatu u gotovini trebaju omogućiti povrat u eurima već od prvog dana uvođenja eura.²⁶

²⁶ Mahović Komljenović., M., Lulić Stipić., J., *Uvođenje eura kao službene valute u RH*, str. 17.-21.

10.ZAKLJUČAK

Put Republike Hrvatske prema članstvu u Europskoj uniji predstavljao je kompleksan i dugotrajan proces koji je zahtijevao temeljite reforme na mnogim razinama društva, politike i gospodarstva. Od početne faze europske integracije kroz potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, pa do konačnog ulaska u Uniju 1. srpnja 2013., Hrvatska je pokazala odlučnost u ispunjavanju zahtjeva koji su pred nju postavljeni.

Tijekom pregovaračkog procesa, koji je trajao gotovo desetljeće, Hrvatska je prošla kroz intenzivne promjene, osobito u područjima pravosuđa, borbe protiv korupcije i zaštite ljudskih prava. Te reforme ne samo da su bile ključne za ispunjenje kriterija za članstvo, već su postavile temelje za dugoročni razvoj i stabilnost države.

Ulazak u Europsku uniju donio je Hrvatskoj mnogobrojne prednosti, uključujući pristup fondovima EU-a, sudjelovanje na jedinstvenom tržištu te jačanje međunarodnog položaja zemlje. Međutim, s članstvom su došli i novi izazovi. Uključivanje u zajedničko europsko tržište, prilagodba na nove regulative te učinkovitija primjena EU politika predstavljaju kontinuirane izazove. Da bi Hrvatska maksimalno iskoristila prednosti članstva, nužno je nastaviti s reformama, unaprjeđivati administrativne kapacitete i osigurati učinkovitu provedbu europskih normi i standarda. S obzirom na sve izazove i postignuća tijekom procesa pristupanja, može se zaključiti da je Hrvatska uspješno iskoristila priliku za integraciju u europsku obitelj naroda, no pred njom je sada zadatak da maksimalno iskoristi prednosti koje članstvo donosi te da nastavi raditi na daljnjem jačanju svojih institucija i gospodarstva. Dugoročni uspjeh Hrvatske u Europskoj uniji ovisit će o njezinoj sposobnosti da se nosi s novim izazovima i da aktivno doprinosi zajedničkim ciljevima Europske unije.

Gledajući u budućnost, Hrvatska ima priliku učvrstiti svoju ulogu unutar Europske unije, aktivno sudjelovati u oblikovanju europskih politika i koristiti se mogućnostima koje članstvo nudi. Djelotvorna integracija i suradnja s drugim članicama EU-a ključni su za daljnji razvoj i prosperitet zemlje.

Zaključno, put Republike Hrvatske prema Europskoj uniji svjedoči o njezinoj sposobnosti da se prilagodi i razvija u skladu s europskim standardima. Ovaj put ne samo da je pridonio njezinoj stabilnosti i prosperitetu, već je i pružio temelj za dugoročne koristi i uspjeh u okviru Europske unije.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Bazina Crnokić., S., *Proces pristupanja Europskoj uniji kao okvir za demokratizaciju, s posebnim osvrtom na proces stabilizacije i pridruživanja*, Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti, br. 1, 2018.
2. Gelo., R., *Proces pristupanja Hrvatske Europskoj uniji i pristup strukturnim i Kohezijskom fondu*, br. 1., Zagreb, 2014.
3. Kesner-Škreb., M., *Institucije Europske unije, Financijska praksa i teorija*, br. 1., Institut za javne financije, Zagreb, 2007.
4. Mahović Komljenović., M., Lulić Stipetić., J., *Uvođenje eura kao službene valute u RH*, stručni rad, FIP-Financije i pravo, br. 1, 2022.
5. Mioković Kapetinić., D., Čordaš., Z., Bošnjak., S., *Uloga EU fondova u regionalnom razvoju*, Strčni rad, Veleučilište u Virovitici, br. 1., str. 86.-92., 2023.
6. Musladin., M., *Europska politika proširenja i Republika Hrvatska: specifične okolnosti*, Sveučilište u Dubrovniku, br. 12, 2012.
7. Rudolf., D., Vrdoljak., I., *Europska unija i Republika Hrvatska*, Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu, br. 12., Split, 2005., str. 173.-191.
8. Rudolf., D., *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Splitu*, Split-Zagreb, 2013.
9. Šišak., I., *Schengenski prostor*, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, br. 1., Zagreb, 2023.
10. Tišma., S., Samardžija., v., Jurlin., K., *Hrvatska i Europska unija: Prednosti i izazovi članstva*, Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, br. 9., Zagreb, 2012.

Internetski izvori:

1. <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/hr/#chapter1> (pristup: 01.09.2024.)
2. <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/hr/#chapter1> (pristup: 01.09.2024.)
3. <https://www.europedirect-split.hr/institucije-i-ostala-tijela-eu/> (pristup: 02.09.2024.)
4. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/enlargement/#Accession> (pristup: 02.09.2024.)
5. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM:member_states_accession (pristup: 03.09.2024.)
6. <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/publikacije/Hrvatska-na-putu-u-EU-7-izd-final.pdf> (pristup: 05.09.2024.)
7. <https://mpudt.gov.hr/osnove-sustava-europske-unije-23355/23355?big=1&lang=hr> (pristup: 05.09.2024.)
8. <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/publikacije/Hrvatska-na-putu-u-EU-7-izd-final.pdf> (pristup: 06.09.2024.)
9. <https://vlada.gov.hr/proslava-pristupanja-hrvatske-u-europsku-uniju/1155?lang=hr> (pristup: 06.09.2024.)
10. <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (pristup: 07.09.2024.)
11. <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (pristup: 07.09.2024.)
12. <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristup: 08.09.2024.)
13. <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristup 08.09.2024.)
14. <https://eures.hzz.hr/ulazak-hrvatske-u-schengen/> (pristup: 08.09.2024.)

Popis slika:

Slika 1. Europski strukturni i investicijski fondovi (preuzeto 07.09.2024.)

Slika 2. Raspodjela alokacije iz ESI fondova za RH 2014-2020 (preuzeto 08.09.2024.)

Slika 3. Karta schengenskog prostora (preuzeto 08.09.2024.)